

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу

Кафедра фінансів та банківської справи

РУБАНИК Олександр Вікторович
Тарифне регулювання ЗЕД в Україні
Спеціальність 8.03050801 – фінанси і кредит
Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр”

Студент групи ФМОВм-51
О.В. Рубанік

Науковий керівник
к.е.н., доцент Вербіцька І.І.

Дипломну роботу допущено до захисту
„_____” _____ 2013р.
В.о. зав. кафедри,
д-р екон. наук, професор О.М. Десятнюк

„_____” _____ 2013р.

Чортків – 2013

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИТНО – ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД

1.1. Сутність, види та функції митно-тарифного регулювання ЗЕД

1.2 Становлення та розвиток митно - тарифної політики в Україні

1.3. Тарифні методи регулювання ЗЕД в зарубіжних країнах (світовий досвід використання тарифних методів регулювання ЗЕД)

Висновок до розділу 1

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ МИТНО – ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз митного тарифу в контексті зовнішньоекономічної політики держави

2.2 Виявлення основних недоліків при здійсненні митних процедур

2.3 Митна вартість товарів та її вплив на обсяг надходжень до державного бюджету

2.4 Проблемні питання при визначенні країни походження товарів, що є об'єктом митного оформлення

2.5 Дослідження стану корупції у сфері здійснення митного контролю в контексті тарифного регулювання.

Висновок до розділу 2

РОЗДІЛ 3 ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Зарубіжний досвід застосування електронно-інформаційних систем у митній справі

3.2 Принципи побудови та організація системи «Електронна митниця в Україні»

3.3 Очікувані результати від впровадження системи «Електронна митниця»

Висновок до розділу 3

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

ВСТУП

Сучасний етап характеризується для України постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням та посиленням динаміки торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог в національну практику регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Сучасна політика регулювання зовнішньоекономічної діяльності України спрямована не на довгострокову перспективу, а на пошук шляхів виходу із кризових ситуацій, тому така політика часто не дає позитивних результатів. У зв'язку з цим, методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності повинні удосконалюватися. За допомогою зміни їх рівня держава матиме можливість змінювати характер імпорту і експорту в потрібних напрямках. В таких умовах актуалізується потреба підвищення ефективності зовнішньоекономічної політики в сфері забезпечення невідкладного реагування на зовнішні загрози та оперативної протидії можливим негативним наслідкам таких загроз, в напрямку посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній системі регулювання міжнародних правил та вимог. Реалізація цих вимог пов'язана з певними потенційними загрозами забезпеченню національних інтересів України.

Удосконалення нормативно-правової бази та технологічної оснащеності митних органів має велике значення, адже саме це береться за основу у питаннях організації, порядку проведення та обліку зовнішньоекономічних операцій.

Ефективна робота митних органів, відсутність невиправданих втрат часу і матеріальних засобів у ході митного контролю значною мірою впливають на результати діяльності експортерів і імпортерів будь-якої країни. Часто вони є головними причинами успіху чи неуспіху зовнішньоторговельних операцій і, як наслідок, в значній мірі визначають конкурентні переваги національної економіки.

В сфері прискорення товарообігу, боротьби з недостовірним декларуванням і корупцією однією із основних завдань митних органів є масштабне впровадження електронної митниці в митну систему України. Нововведення допоможе максимально виключити людський фактор і значно заощадити час суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Необхідність введення електронної митниці викликає також щорічне зростання зовнішньоекономічної діяльності приблизно на 30%, що відповідно збільшує кількість документації, при цьому митна служба в будь-якому випадку повинна забезпечити оперативне митне оформлення товарів.

Отже, щоб розвиватися швидкими темпами Україні необхідно мати чітку і уніфіковану законодавчу та організаційну базу щодо регулювання ЗЕД, яка відповідає вимогам міжнародного співтовариства.

Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців в галузі регулювання ЗЕД підтверджують нагальність удосконалення митно-тарифного регулювання. Методологічною основою роботи є підручники, наукові статті, законодавчі акти, публікації у пресі. У даній роботі представлені дослідження Державної митної служби України котрі присвячені проблематиці застосування інформаційних систем у митній справі. Питання митно-тарифної політики України досліджували вчені А. А. Дубініна, Ю. М. Дьомкін, І. Г. Бережняк, П. В. Дзюбенко, В. І. Глухова, Т. М. Мельник, К. І. Новікова та інші, котрі, зокрема, з'ясовували поняття, мету, механізм здійснення митно-тарифного регулювання митної. Проблема удосконалення митно-тарифного регулювання на основі інформаційних технологій є не тільки актуальною з точки зору нагальності її розв'язання, а й достатньо новою в частині існуючих напрацювань та запропонованих наукових концепцій. Вивченню зарубіжного досвіду застосування електронних технологій в митній справі присвячені публікації Г. Грица, Браян Томас, Джеф Сімсон, Махді Салехі, Яо-Хуа Тан та інші. Змістове вивчення наукових праць зазначених авторів дало змогу окреслити проблематику дипломної роботи.

У роботі розглянуті теоретичні засади, проведений аналіз здійсненні методів регулювання ЗЕД в Україні та виявленні основні проблеми митно-тарифного регулювання.

Отже, мета даного дослідження полягає в тому, щоб оцінити стан регулювання ЗЕД в Україні і визначити проблеми та шляхи до вдосконалення митно-тарифного регулювання для створення сприятливих умов подальшого динамічного розвитку ЗЕД.

Основними завданнями, дипломної роботи, є:

- визначення основних теоретичних засад митно-тарифного регулювання ЗЕД;
- аналіз сучасної системи регулювання ЗЕД в Україні;
- виявлення наслідки від митно-тарифного регулювання на країну в цілому;
- аналіз проблем, з якими стикаються митні органи та суб'єкти господарювання в процесі здійснення ЗЕД та знаходження шляхів вдосконалення процесів діяльності митних органів;
- вивчення світового досвіду використання інформаційних систем у митній сфері та перспектив застосування «Електронної митниці» в Україні;
- розробка шляхів впровадження системи «Електронна митниця» в Україні;
- оцінка результатів від запровадження системи «Електронна митниця».

Об'єктом роботи є процес здійснення митно-тарифного регулювання ЗЕД суб'єктів господарювання в Україні.

Предметом дослідження дипломної роботи являється організація взаємовідносин при здійсненні митно-тарифного регулювання ЗЕД та вдосконалення підходів щодо застосування інформаційних технологій в митній справі.

У процесі дослідження були використані загальнонаукові підходи до дослідження даної проблеми. Теоретичну та методологічну основу дипломної роботи становлять наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених.

Основними методами дослідження були: метод спостереження (при проведенні спостережень за зміною митно-тарифної політики України за останні роки), системно-структурний аналіз (при аналізі зарубіжного досвіду та систематизації методичних підходів використання інформаційних технологій у митній справі), статистичні методи(при виявленні основних тенденцій розвитку митниці), метод моделювання (при розробці системи «Електронна митниця»)

У якості основного методу пізнання використано діалектико-системний підхід, згідно з яким усі процеси розглядаються й аналізуються у взаємозв'язку, взаємозалежності та розвитку.

Основний науковий результат роботи полягає у розвитку і поглибленні методичних засад та рекомендацій щодо здійснення митно-тарифного регулювання на основі запровадження системи «Електронна митниця». Елемент наукової новизни полягає у використанні багатофункціональної система «Електронна митниця», яка поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування і дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою забезпечення митної безпеки України.

Висновки та пропозиції, що надані в дипломній роботі у результаті проведеного дослідження можуть бути у подальшому використані в практичній діяльності митних органів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИТНО – ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД

1.1. Сутність, види та функції митно-тарифного регулювання ЗЕД

Міжнародна торгівля є формою зв'язку між товаровиробниками різних країн, що виникає на основі міжнародного поділу праці, і виражає їхню взаємну економічну залежність. У літературі часто дається наступне визначення: “Міжнародна торгівля являє собою процес купівлі і продажі, здійснюваний між покупцями, продавцями і посередниками в різних країнах”. Міжнародна торгівля включає експорт і імпорт товарів, співвідношення між якими називають торговельним балансом. У статистичних довідниках ООН наводяться дані про обсяг і динаміку світової торгівлі як сум вартості експорту всіх країн світу.

У загальному виді міжнародна торгівля є засобом, за допомогою якого країни можуть розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність своїх ресурсів і в такий спосіб збільшувати загальний обсяг виробництва. Суверенні держави, як і окремі особи і регіони країни, можуть виграти за рахунок спеціалізації на виробках, що вони можуть робити з найбільшою відносною ефективністю, і наступного обміну на товари, що вони не в змозі самі ефективно робити.

Структурні зрушення, що відбуваються в економіці країн під впливом НТР, спеціалізація і кооперування промислового виробництва підсилюють взаємодію національних господарств. Це сприяє активізації міжнародної торгівлі. Міжнародна торгівля опосередуючі рух усіх міжкраїнових товарних потоків, росте швидше виробництва. Відповідно до досліджень зовнішньоторговельного обороту, на кожні 10% роста світового виробництва приходить 16% збільшення обсягу світової торгівлі. Тим самим створюються більш сприятливі умови для його розвитку. Коли ж у торгівлі відбуваються збої, сповільнюється і розвиток виробництва.

Міжнародною торгівлею називається оплачуваний сукупний товарообіг між усіма країнами світу. Однак поняття “міжнародна торгівля” вживається й у більш вузькому значенні: наприклад, сукупний товарообіг промислово

розвитих країн, сукупний товарообіг країн, що розвиваються, сукупний товарообіг країн якого-небудь континенту, регіону, наприклад, країн Східної Європи і т.п. [12, с. 103].

Фірми прагнуть до міжнародної діяльності по різних причинах. Так, зокрема, може знадобитися закупівля сировини або яких-небудь товарів за кордоном з тієї причини, що немає можливості придбати дану продукцію у вітчизняних виробників. Така ситуація приводить до необхідності імпорту. Можлива і зворотна ситуація - коли фірма має товари, продаж яких за кордоном може виявитися більш вигідної, чим у своїй країні. Так виявляється потреба в експорті. Нерідко трапляється, що фірми виступають на зовнішньому ринку і як торговельні посередники між продавцями і покупцями в різних країнах.

Відповідно до конституційних основ кожна держава суверенна в здійсненні нею своїх функцій щодо захисту економічного суверенітету в різноманітних сферах, у тому числі таких, як:

- захист національної економіки держави від впливу іноземного капіталу і товарів;
- організація економічної охорони державного кордону з метою втілення в життя зовнішньоекономічної політики держави;
- контроль за експортними й імпортними операціями торговельних підприємств своєї країни й іноземної держави;
- контроль за вантажами, транспортними засобами зовнішньоторговельних об'єднань, пасажирськими і вантажними засобами міжнародного зв'язку та приватних осіб;
- контроль за міжнародними поштовими відправленнями відповідно до міжнародних конвенцій Всесвітнього поштового союзу;
- організація контролю за речами осіб, що переміщуються через державний кордон;
- організація контролю за валютою, валютними цінностями, платіжними документами, грошовими знаками, що переміщуються через державний кордон;

- визначення розмірів стягнення мита і зборів, установлення структури митного тарифу та ухвалення митних правил;
- визначення меж відповідальності за порушення національного законодавства у сфері митних операцій і митних правил;
- організація санітарного контролю відповідно до положень міжнародних санітарних правил Всесвітньої організації охорони здоров'я;
- організація фітосільськогосподарського контролю відповідно до рекомендацій міжнародної Продовольчої і сільськогосподарської комісії Організації Об'єднаних Націй;
- організація фінансового і податкового режиму, включаючи ціни, тарифи і такси;
- організація системи митної інформації й обмін даними національного митного законодавства;
- організація контролю над ліцензійним ввозом і вивозом товарних і матеріальних цінностей;
- здійснення митного контролю за ввозом і вивозом через державний кордон культурних цінностей;
- митний статистичний облік експортно-імпортних операцій [3, с. 94].

Для виконання цих функцій державою засновується митниця. Вона є державним органом, що відповідає за забезпечення економічного суверенітету держави і дотримання норм як національного, так і міжнародного права, стягування імпортного й експортного мита, податків і різних зборів, а також здійснення контролю за застосуванням інших законів і правил, що регулюють, серед іншого, питання ввозу, транзиту і вивозу вантажів.

Методи регулювання зовнішньої торгівлі можна розділити на такі: тарифні (митні), що ґрунтуються на використанні митних тарифів; нетарифні - квоти, ліцензії, субсидії, демпінг та ін. Тарифні методи за суттю є економічними і діють через ринковий механізм, вони спрямовані на здешевлення експорту, подорожчання імпорту і впливають на фінансові результати діяльності учасників ЗЕД.

Митний тариф являє собою систематизований перелік (зведення) митних ставок, які визначають розмір оплати по експортних та імпорتنим товарам, тобто мита.

Метою митного тарифу є:

- раціоналізація товарної структури ввозу товарів до України;
- підтримка раціонального співвідношення ввезення та вивезення товарів, валютних доходів та видатків на території України;
- створення умов щодо прогресивних змін у структурі виробництва;
- захист економіки України від недобросовісної іноземної конкуренції;
- забезпечення умов щодо ефективної інтеграції України у світове господарство.

Митно-тарифна система як частина державного механізму регулювання відповідних відносин об'єднує багато елементів. Кожний окремо можна розглядати як адміністративний захід регулювання зовнішньоекономічної діяльності і віднести до загальної групи так званих нетарифних заходів. Наприклад: порядок визначення митної вартості конкретного товару; правила, що визначають країну походження конкретного товару, і т. д. З часом ряд таких заходів, що діють деякий час без суттєвих змін, об'єднують у митно-тарифні заходи.

Митно-тарифні заходи — сукупність організаційних, економічних, правових заходів, які здійснюються у визначеному законодавством порядку державними органами і націлені на регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Мета тарифного регулювання полягає:

1. В покращенні конкурентних умов в імпортуючій країні;
2. В захисті національної промисловості, здоров'я населення, охороні навколишнього середовища, моралі, релігії і національній безпеці.

Митно-тарифне регулювання виконує дві функції:

1. Протекціоністську (захист вітчизняних товарів від іноземної конкуренції).

2. Фіксальну (поповнення державного бюджету).

Крім того, може впливати на приплив валюти, розвиток регіонів країни, особливо, якщо мова йде про вільні економічні зони та ін.

Митні тарифи можуть бути:

- простими (одноколонними), тобто мати єдину ставку для одного товару чи товарної групи незалежно від країни походження;
- складними (багатоколонними), коли встановлюються дві і більше ставок по кожному товару в залежності від країни походження.

Ставки підрозділяються на:

- максимальні - діють для країн, з якими відсутні торгові угоди;
- мінімальні - встановлюються по відношенню до країн, яким надається режим найбільшого сприяння;
- преференціальні - встановлюються по відношенню ввозу окремих товарів з окремих країн, в тому числі тих, що розвиваються.

Основним елементом митного тарифу являється мито. По своєму змісту і характеру впливу вони теж відносяться до економічних регуляторів.

Мито являє собою грошовий збір чи податок, який бере держава з товарів, власності та інших цінностей при перетині кордону. В Україні використовуються експортні, імпорتنі і транзитні види стягнень. В свою чергу вони поділяються:

1. По методу нарахування на:

- адвалорні (нараховуються у відсотках до митної вартості);
- специфічні - (нараховуються в твердій сумі до одиниці виміру ваги, площі, об'єму і т.д.);
- змішані - об'єднують і адвалорні, і специфічні.

2. По характеру походження на:

- автономні - вводяться тією чи іншою державою в односторонньому порядку, без згоди з іншою країною;
- конвенційні - встановлюються в процесі угоди чи домовленості з іншою стороною і фіксуються в одному із цих документів [11, с.55].

3. Особливі види мита. До них відносяться:

– спеціальне. Використовується для захисту вітчизняних виробників від імпортних конкурентних товарів; для попередження недобросовісної конкуренції; у відповідь на дискримінаційні дії з боку інших держав. Ставка соціального мита встановлюється в кожному окремому випадку;

– антидемпінгове. Демпінг полягає в проникненні товарів на зовнішній ринок за рахунок зниження експортних цін нижче середнього рівня в даних країнах. ГАТТ з метою захисту від демпінгу вітчизняних виробників може вводити антидемпінгове мито. Останнє використовується у випадку виявлення факту демпінгу, тобто імпорту на територію України товарів по ціні значно нижче їх конкурентної ціни в країні-експортері при тому, що даний імпорт наносить шкоди вітчизняним виробникам аналогічних товарів.

– компенсаційне - встановлюється у випадку ввозу на територію України товарів, при виробництві чи експорті яких використовувались субсидії; у випадку експорту з території України товарів, при виробництві чи експорті яких використовувались субсидії; якщо експорт протирічить інтересам держави. Ставка даного мита не може перевищувати розмір виділеної субсидії.

Особливе мито вводится тільки після спеціального розслідування відповідного департаменту Міністерства економіки України на замовлення українських чи іноземних державних органів, які в цьому зацікавлені.

Питання митно-тарифного регулювання є одними з основних у розвитку зовнішньоекономічних відносин. Отже, особливої уваги необхідно приділяти вирішенню проблем вдосконалення системи митно-тарифного регулювання в Україні.

1.2 Становлення та розвиток митно - тарифної політики в Україні

Становлення митної системи як чинника розвитку держави залежить від взаємодії як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Оскільки організація митної системи - це складова політики держави і частина економічної системи, то її реформування відбувається відповідно до еволюції економіки в цілому. Зі зміною типів і форм державності змінювалась і митна політика, що, відповідно,

відбивалось на ролі митних органів у системі регулювання державною економічних процесів.

Історія розвитку митної системи в Україні починається з IV— V ст. до н. е., коли у містах Причорномор'я почалося стягнення податків за просування через чужу територію. З появою скіфської держави на початку VII ст. до н. е. митно-тарифні відносини отримали новий імпульс розвитку у зв'язку з установленням торговельних відносин скіфів з Ольвією, Херсонесом та іншими містами. Традиційними товарами торгівлі скіфів з грецькими колоніями на Чорноморському узбережжі на довгі роки залишалися зерно, хутра, мед та ін.

З появою та розвитком Київської Русі (IX—XII ст.), де основними джерелами фінансування були сплата данини, плата за судочинство, штрафи та мито, митно-тарифні відносини набрали характеру системності. Тому більшість дослідників митних відносин схиляються до того, що зародки митної системи в Україні з'явилися в даний період [15, с. 78].

З початком періоду занепаду Київської Русі, спричиненого міжнародними війнами (друга половина XI ст.), став домінувати принцип "каждый да держит вотчину свою", започаткований на Любичському з'їзді князів у 1097 році, тобто кожен став проводити індивідуальну митну політику, яка відповідала його інтересам. Створювались митні застави на кордонах князівських вотчин, на яких купці повинні були сплачувати відповідні податки, а то й просто побори, основними з яких були проїзне та торгове мито.

Завоювання земель Київської Русі татаро-монголами привело до укорінення слова "тамга", яке означало в тюркських народів знак, клеймо, що проставлялось на майні, яке належало роду. Одержання ханських ярликів супроводжувалося збором, який став називатись у росіян тамгой. Незабаром так стали називатися мита, що стягувалися при торгівлі на ринках і ярмарках. Від слова "тамга" було утворено дієслово "тамжить", тобто оподатковувати товар митом, а місце, де товар "тамжили", стало називатися таможною (митницею).

За українсько-литовської доби і польського періоду власної державності Україна не мала, і на її території відповідно до підпорядкування діяло митне законодавство Литви чи Польщі. Митне законодавство Литви

характеризувалось наявністю великої кількості митних ставок, що часто змінювались, та жорсткими санкціями стосовно до тих, хто намагався обійти митні застави, серед яких виділялись за значимістю Київ, Чернігів, Чорнобиль. Так, якщо в Чернігові ставки мита в даний період становили 2 гроші з одного в'юка товару та 3 гроші з возу, то в Києві мито було значно вищим — 30 грошей з возу. Розвитку торгових відносин перешкоджали численні внутрішні мита: "замит" (привіз товару для продажу або грошей для закупки товару); "явка" (повідомлення про наміри реалізувати товари); "гостинне" (при оренді приміщень); "вагове" (при визначенні ваги товару).

Внутрішні мита стягувалися з усіх привезених на продаж товарів. Це правило не поширювалося на необхідні власнику предмети споживання. У деяких випадках особливими жалуваними грамотами звільнялися від сплати мита особи духовного звання, монастирі, жителі нових міст і окремих місцевостей, а також люди, що зробили послуги державі або князівству.

За часів Козацької держави з метою створення сприятливих умов для торгівлі видавалися спеціальні універсали про охорону особи, товарів, майна купців. При цьому українським купцям надавались окремі привілеї при продажу товару, зокрема звільнення від торгового мита. Іноземні ж купці повинні були сплачувати ввізне мито, а також провізне мито за транзит та право складування товарів. Але з метою стимулювання торгівлі іноземним купцям дозволялося після сплати двох відсотків ввізного мита вільно продавати свої товари на території України. Вивізне мито становило 2 відсотки від вартості товару. Така ставка мита була однією з найменших у Європі, що стимулювало товаропотік через територію України.

Митна політика Козацької держави ґрунтувалася на попередніх митних постановах, однак не повністю скопійованих, а періодично вводились зміни відповідно до потреб української торгівлі. Важливим було те, що мито платили тільки чужоземні купці, за часів же польської влади індукту та евекту сплачувати зобов'язані були також і місцеві купці. Причому, як уже зазначалось, заборонялось українським купцям брати на своє ім'я товар чужоземного купця під загрозою конфіскації. Скасовувались також всі колишні

звільнення від мита для чужоземних купців, "щоб і найменша шкода скарбові нашому військовому не була".

Відзначалися особливостями і торговельно-митні відносини Запорізької Січі, яка володіла територією у Середньому Подніпров'ї між Гетьманською Україною, Литвою, Польщею, Росією, з одного боку, та Кримом і Туреччиною— з іншого. Володіючи значною частиною "водного шляху з варяг у греки", запорожці фактично контролювали торгівлю між Польщею, Литвою, Україною і Південною Росією у XVI—XVIII ст.

Розуміючи, що зовнішня торгівля є важливим джерелом доходів, уряд Російської імперії приймає у 1653 році Торговий статут. Відповідно до нього всі види мита з продавців товарів були трансформовані в єдине карбованцеве мито в розмірі 5 % з обороту товарів, для солі — 10 % від ціни. На рибу і хутровину були встановлені особливі мита. Іноземні купці були зобов'язані платити мито в розмірі 6 % із ціни товару на внутрішніх митницях і 2 % колишніх мит на прикордонних митницях при вивозі товарів [13, с.95].

Після введення в 1667 р. Новоторгового статуту мита стали стягуватися монетами, золотом і "єфимками". Новоторговий статут значно змінив митні ставки при ввезенні іноземних товарів — вони збільшились у 4 рази.

У середині XVIII ст. в Російській імперії стягувалися 17 різних видів митних податків. Процедура огляду товарів і запису в книгах була дуже складною, і відповідно, все це серйозно перешкоджало розвитку зовнішньої торгівлі. Найважливішими заходами у сфері митно-тарифних відносин стала ліквідація митних обмежень усередині країни. У 1753—1754 роках внутрішні мита, а також усі 17 "дріб'язкових митних зборів" були замінені однаковим митом у розмірі 13 копійок із карбованця вартості на кордонах держави, які стягувались як при вивезенні, так і при ввезенні товарів. У 1754 р. було видано таблиць нормальних цін, на основі якого розраховувались нові збори.

З початком Першої світової війни українські землі, що входили до складу ворогуючих імперій, припинили митні операції, характерні для мирного часу. Їхнє відновлення відбулось у ході відродження української державності, чільним атрибутом якої стало заснування самостійного митного відомства.

З проголошенням 4-м Універсалом І їси гральної Ради України незалежною державою почався новий етап становлення митної системи в Україні. В Універсалі відзначалось: "Однині Народна Українська Республіка бере в свої руки найважливіші галузі торгівлі і всі доходи з неї повертатиме на користь народу. Торг товарами, які будуть привозитись з-за кордону і вивозитись за кордон, буде вести сама держава наша" . Тому "з метою захисту держави від спроб безмитного ввозу іноземних товарів, а рівно й вивозу тих українських виготувань землі і промисловості, які за уявленням економічного характеру можуть підпадати під обмежені норми", було вирішено встановити тимчасовий митний нагляд у кордонним пунктах: Радзивиліві, Волочиську, Гусятині, Новоселиці, Збаражі й на ст. Брест-Литовськ.

Питання організації митної справи України після державного перевороту в 1918 р. вирішував також її уряд, який для організації роботи щодо зміцнення фінансової бази країни створив у складі Міністерства фінансів Департамент митних зборів. За рішенням гетьмана Павла Скоропадського було організовано Корпус прикордонної варти, якому доручалося виконання не тільки функцій охорони кордону України, але й окремих митних функцій. У цей період було укладено угоду між Україною і Росією, відповідно до якої на митному кордоні між державами почали діяти митні пости Харківської митниці.

Структура митної системи України складалася з 49. митних установ. Залежно відзначення й обсягу роботи вони розподілялися на 21 митницю: першого класу першого ряду — Одеська, першого класу другого ряду — Київська і Харківська, першого класу третього ряду— Волочиська, Радзивилівська, Маневицька (Повурівська) і Голобська (Рожицька), першого класу четвертого ряду — Новоселицька, Миколаївська, Маріупольська, Унгенська, Луцька, Лунінська. Другого класу— Бердянська, Луганська, Херсонська, Ізмаїльська, Ренійська, Томашівська, Гусятинська, Ісаківська, Долгбичевська та двадцять шість митних застав і два митних пости.

У радянський період митне регулювання носило інший характер. Митна політика радянських республік будувалася за принципом промислового протекціонізму, і це був об'єктивний процес. Введення цієї системи

диктувалося розрухою в країні, викликаною Першою світовою і громадянською війною, а також економічною блокадою західних держав. Але надмірний протекціонізм стримував розвиток національного ринку, негативно позначався як на відновленні та розвитку металургійної й металообробної промисловості, так і на штучній підтримці елементів натурального господарства в сільській місцевості.

28 грудня 1920 р. між Українською РСР і радянською Росією було підписано Союзний робітничо-селянський договір, ст. 3 якого передбачала об'єднання існуючих в обох республіках народних комісаріатів зовнішньої торгівлі. Уже в жовтні 1921 року на кордоні УРСР функціонувало 44 митні установи трьох видів: митниці, митні нагляди, митні пости. Серед митниць за обсягом товаропотоку виділялись Олевська, Ямпільська, Волочиська, Гусятинська, Могилів-Подільська, Одеська, Тернопільська, Маріупольська, Бердянська, Таганрозька. "Митні нагляди" існували в Очакові, Овідіюполі, Генічеську. Крім митниць на кордоні були створені також дві внутрішні митниці — в Києві та Харкові [11, с. 101].

Таким чином, до підписання у 1922 році Договору про створення СРСР відносини між союзними республіками характеризувались як міждержавні. Тобто існуючі тісні взаємозв'язки у сфері митно-тарифних відносин за нинішньою класифікацією інтеграційних об'єднань можна систематизувати як митний союз. 20 квітня 1922 року РНК УРСР було прийнято постанову про введення в дію на території УРСР Митного тарифу з Європейської торгівлі, а з часом — про митну охорону.

Митний тариф 1922 року проіснував до початку 1924 року. Приводом до прийняття нового тарифу послужив цілий ряд причин, у тому числі і фінансового характеру. На відміну від інших держав, Радянський Союз не домагався перетворення митного тарифу в основне джерело надходження коштів до бюджету. За винятком окремих періодів (наприклад грудень 1922—січень 1923 рок), коли частка мита в доходах була високою (30—35 %), загальний рівень мита був низький, усього 3,8—4,6 %. Невисоким він залишався й у наступні роки. Це пояснюється тим, що митна система фактично

не працювала, а основними митними надходженнями були збори за митне оформлення та інші платежі за митні процедури.

У 1937 році до митного тарифу було внесено зміни— різке зниження мінімальних ставок. Для всіх видів сировини, промислового устаткування, машин, верстатів було встановлено мито в розмірі 1 % від їх вартості. Отже, у 30-ті роки діяльність митних органів зводилась лише до контролю та пропуску товарів, вантажів, пасажирів. Митні органи фактично почали виконувати правоохоронну функцію, а не фіскальну чи регулятивну.

Вдосконалення системи тарифного регулювання припадає на другу половину 40-х і 50-х років. Митний тариф у післявоєнний період поділявся на: загальний митний тариф з привізної торгівлі; привізний тариф для країн Сходу; тариф для товарів афганського походження; диференційований митний тариф для товарів, що завозились через Мурманський порт; конвенційні ставки мита на деякі товари, спеціально обговорені в торгових угодах з іноземними державами.

Трансформація економічної системи з 1985 року відкрила новий етап розвитку радянської митної політики. Істотні зміни в системі митно-тарифного регулювання відбулися в 1989 року, коли слідом за скасуванням державної монополії на зовнішню торгівлю та розширенням кількості учасників експортно-імпортних операцій було введено обов'язкове декларування товарів та іншого майна, що переміщується через кордон. Тобто основними функціями митно-тарифної політики стали фіскальна та регулятивна.

Отже, можна зробити висновок, що процес створення митно-тарифної системи України почався не з 90-х років ХХ століття, а на протязі великого історичного періоду формування державності. На певних історичних етапах, коли територія країни була підпорядкована іншим державам, даний процес розвивався у рамках державних політик країн-васал і в. З моменту проголошення незалежності Україна самостійно будує власну митну систему та проводить власну митну політику.

Еволюцію митно-тарифної політики України з моменту становлення держави можна розділити на чотири етапи.

Перший етап (1991—1993рр.) характеризувався зміною пріоритетів, коли головним став контроль за зовнішньоторговельною діяльністю, а не за переміщенням фізичних осіб, як було за централізовано-планової системи господарювання. Було впроваджено досить жорсткий експортний і ліберальний імпорتنний режими, тобто відносно імпорту домінувала преференційна функція, тоді як справляння експортного мита носило суто фіскальну спрямованість. Дана функціональна спрямованість застосування митних регуляторів була пов'язана з цілим рядом причин, але основною стала відсутність загальної концепції трансформування економічної системи з командно-адміністративної моделі до ринкової [6, с. 54].

В Україні до початку 1993 року відносно до ввезених на її територію товарів формально діяв Митний тариф СРСР, затверджений Постановою Ради Міністрів СРСР від 27 квітня 1981 року № 394. Митний тариф мав таку особливість: сировина, устаткування та обладнання не оподатковувались імпортним митом, тоді як продукти харчування та товари широкого вжитку попадали під дію мита.

Єдиний митний тариф України від 11 січня 1993 року у більшості тарифних позицій передбачав ставки від 0 до 10 %. Незначна частина товарних позицій була об'єктом вищих ставок — 15—30%, а максимальний рівень митного оподаткування передбачався для алкогольних і тютюнових виробів — 50 %. Для товарів з країн, які користувались режимом найбільшого сприяння, застосовувалися тарифи, які становили 2—5 %.

Основною причиною вибору жорсткої митно-тарифної політики відносно до експорту стали диспропорції між внутрішніми та світовими цінами. Адміністративне регулювання цін привело до збереження значно нижчого їх рівня у порівнянні зі світовими, що стимулювало вивіз товарів з України і загострення проблеми дефіциту.

Наповнення державного бюджету за рахунок валютної виручки та експортного мита привело до того, що практично більшість потенційних експортованих товарів попадали під дію вивізного мита, або нетарифних методів регулювання. Впровадження даної системи митно-тарифного

регулювання експорту було, безперечно, доцільним, але вкрай неефективним виявилось функціонування механізму розподілу квот, ліцензій, дозволів при експорті товарів. Створення складної процедурної системи отримання права на експорт товарів не тільки заклало основи тінізації економіки України, але й практично знищило початки конкурентного середовища, без якого неможливе функціонування ринку як системи господарювання.

Другий етап (1994—1995 рр.). Основна мета цього етапу-фіскальна, тобто наповнення державного бюджету за рахунок оподаткування імпорту та експорту. У зв'язку з лібералізацією зовнішньоторговельного режиму створюється механізм тарифного регулювання, який спрямований на отримання податкових надходжень, тобто забезпечення в першу чергу суто фіскальної функції, а далі — на захист національного товаровиробника.

Це проявилось у підвищенні середніх ставок мита до 20% за пільговими ставками, а за повними до — 30 %, у скасуванні пільгового мита при імпортуванні продукції з країн СНД, підвищенні максимальних ставок до 300—350 % (лікеро-горілчані вироби).

Скасування експортних податків у даний період практично не змінило ситуацію в кращу сторону, оскільки основною перешкодою на шляху експорту стало впровадження політики "двох курсів": високого (офіційного) та низького (ринкового). Встановлений для експортерів обов'язковий продаж половини їхньої валютної виручки за офіційним курсом зробив експорт товарів не вигідним.

Третій етап (1996—1998 рр.) можна охарактеризувати як протекціоністський. Основна мета — це захист національного товаровиробника від іноземної конкуренції. У цей період спостерігалась тенденція підвищення ставок імпортного мита, почалося застосування комбінованого мита, практично було зрівняно пільгові ставки з повними, встановлено мінімальну митну вартість, введено попередню сплату імпортного мита. Усі перераховані заходи, і особливо справляння податків на кордоні, тобто до моменту фактичної реалізації товарів, поставили імпортні товари в нерівні умови відносно товарів вітчизняного виробництва.

Фіскальні надходження від мита відбувались переважно за рахунок підвищення ставок на імпорт рентабельної на українському ринку іноземної продукції (підакцизної, високоліквідної) та за рахунок заходів, пов'язаних із визначенням митної вартості, тарифної позиції та країни походження товару. Постачання сировини для українських підприємств оподатковувалося за мінімальними митними ставками. На експорт окремих видів продукції було введено вивізне (експортне) мито.

У цей період екстенсивний розвиток зовнішньої торгівлі практично вичерпаний. Без здійснення структурних змін у експортно-орієнтованих та інших галузях виробництва неможливе нарощування обсягів зовнішньоторговельного обороту.

Четвертий етап (1999—2004 рр.). Вдосконалення системи митно-тарифного регулювання відповідно до вимог міжнародного законодавства. Це простежується в таких рішеннях.

По-перше, відбулося створення законодавчої бази для приєднання до Конвенції ГС, при цьому було оптимізовано тарифну номенклатуру за рахунок появи національної деталізації на рівні 9 та 10 знаків опису та кодування товарів.

По-друге, була досягнута певна передбачуваність у прийнятті рішень щодо зміни ставок ввізного мита. У 1999 році такі ставки за рішенням Митно-тарифної ради почали прийматися один раз у півроку, а з 2000 року зміна ставок ввізного мита здійснюється один раз на рік.

По-третє, відбулося зниження ставок ввізного мита на значну номенклатуру товарів текстильної промисловості відповідно до зобов'язань України перед ЄС. Були також знижені ставки мита на сировину, але підвищені на готові вироби, які випускаються в Україні.

П'ятий етап з 2005р. і по сьогоднішній час - характерно, що нарощування в Україні тенденції протекціонізму відбувається паралельно з розвитком тіньового зовнішньоторговельного обороту, контрабанди товарів, що призводить до масового ухиляння від сплати мита, митних зборів, акцизу і податку на додану вартість.

Отже, результатом еволюції митно-тарифної політики в Україні за десятиліття незалежності стало створення законодавчих умов функціонування даної системи, які орієнтовані на загальноприйняті міжнародні норми, стандарти і практику. Практично відбулося формування механізму реалізації митно-тарифної політики. Основною метою наступного етапу стає підняття на якісно новий рівень економічної ефективності функціонування даної системи.

1.3. Тарифні методи регулювання ЗЕД в зарубіжних країнах (світовий досвід використання тарифних методів регулювання ЗЕД)

Доцільним для України в процесі формування її митної політики та механізму використання інструментів митно-тарифного регулювання є використання світового досвіду – а саме досвіду тих країн, які мають подібний економічний стан. Розглянемо особливості митно-тарифного регулювання в деяких країнах світу та спробуємо виділити ті інструменти та прийоми, які можливо використати в Україні з метою покращення ефективності її митної політики.

Міжнародно-правове регулювання здійснюється через посередництво різноманітних міжнародних економічних організацій та регулюється розробленими нормативно-правовими документами. Під час регулювання ЗЕД можна простежувати ряд проблем, які зумовлені різноманітними факторами та чинниками.

Правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності має відповідати двом критеріям: враховувати специфіку предмета і задовольняти потреби суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. При цьому, основне завдання – створити сприятливий правовий клімат для реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічних відносин [12, с.184].

Принципи міжнародної торгівлі сформульовані в багатьох міжнародно-правових актах. Зокрема, у заключному акті Конференції ООН з торгівлі та

розвитку (ЮНКТАД) від 15.06.64 міститься досить довгий їх перелік. Наведемо деякі з них.

Торгові відносини базуються на основі поваги до принципу суверенної рівності, самовизначення народів і невтручання у внутрішні справи інших держав.

Недопущення дискримінації, що може відбуватись через те, що держави належать до різних соціально-економічних систем.

Кожна країна має суверенне право на вільну торгівлю з іншими країнами.

Економічний розвиток і соціальний прогрес мають стати загальною справою міжнародного співробітництва, сприяти зміцненню мирних відносин між країнами.

Національна і міжнародна економічна політика повинна спрямовуватись на досягнення міжнародного поділу праці відповідно до потреб та інтересів країн, що розвиваються, і світу в цілому.

Міжнародна торгівля має регулюватися правилами, які сприяють економічному і соціальному прогресу.

Розширення і всебічний розвиток міжнародної торгівлі залежать від можливості доступу на ринки й вигідності цін на сировинні товари, що експортуються.

Міжнародна торгівля має бути взаємовигідною і здійснюватись у режимі найбільшого сприяння, в її межах не повинні застосовуватись дії, які шкодять торговельним інтересам інших країн.

Розвинені країни, які беруть участь у регіональних економічних угрупованнях, повинні робити, все, що від них залежить для того, щоб не завдавати шкоди і не впливати негативно на поширення їх імпорту з третіх країн, особливо з тих, що розвиваються.

Міжнародна торгівля має сприяти розвитку регіональних економічних угруповань, інтеграції та інших форм економічного співробітництва між країнами, що розвиваються.

Міжнародні установи і країни, що розвиваються, мають забезпечити збільшення припливу міжнародної фінансової, технічної й економічної

допомоги для підкріплення і підтримки шляхом поповнення експортної виручки країн, що розвиваються, їхніх зусиль для прискорення економічного розвитку.

Значна частина коштів, які вивільнюються внаслідок роззброєння, повинна спрямовуватися на економічний розвиток країн, що розвиваються.

Державам, які не мають виходу до моря, необхідно надати максимум можливостей, які б дали їм змогу подолати вплив внутріконтинентального положення на їх торгівлю.

Повна деколонізація відповідно до Декларації ООН про надання незалежності колоніальним країнам і народам є необхідною умовою економічного розвитку та здійснення суверенних прав країн на природні багатства [8, с. 82].

Митно-тарифне регулювання експортно-імпортних операцій розвинутих країн світу в основному відповідає рекомендаціям міжнародних організацій. У країнах з ринковою економікою з метою заохочення припливу капіталу до країни митом оподатковується лише імпорт, а експортне мито не застосовується а у США навіть заборонено законодавчо. Взагалі, більшість високорозвинених країн та країн з перехідною економікою застосовували на різних етапах свого розвитку схожу зовнішньоекономічну політику, що полягала у стимулюванні експорту готової продукції, обмеженні вивозу сировини та заохочення імпорту комплектуючих, матеріалів для розвитку власної промисловості.

Так, митно-тарифне регулювання як засіб стимулювання експорту успішно використовується у багатьох країнах світу, зокрема, в Індонезії, якщо експортер представляє план експорту, де вказані імпортні матеріали, а також додає банківську гарантію, то імпортер даних матеріалів звільняється від сплати мита шляхом отримання ліцензії на імпорт ресурсів, а суму мита сплатить експортер у тому випадку, якщо не вивезе 85% продукції у вказаний час. У Китаї також діє система сприяння експорту, що полягає у наданні численних пільг та сприянні при здійсненні експортних операцій, в той час, як пільги імпортерам заборонені та введено додаткові тарифи за прискорення митного оформлення.

Тобто митний тариф застосовується як інструмент стимулювання виробництва та експорту продукції з високою часткою доданої вартості, що практикується на основі використання принципу тарифної ескалації, що полягає у тому, що ставки мита підвищуються відповідно до зростання ступеня обробки товарів, причому ця різниця може сягати навіть 10 разів. Зокрема, рівень митного обкладання імпоротної готової продукції в Японії більший за рівень ставок мита на сировину в 10,8 разу, в ЄС – в 7,7 разу, США – в 7,1 разу. В країнах з перехідною економікою тарифна ескалація дещо менша: зі збільшенням ступеня обробки товару рівень тарифного захисту зростає в Польщі в 2,8 разу, Чехії – в 4,5 разу. Приблизно на тому ж рівні знаходиться й тарифна ескалація в Україні: у нас готова імпортована продукція обкладається митом, більшим у 3,2 разу, ніж для сировини. У країнах з менш розвинутою економікою тарифна ескалація тим менша, чим нижчий рівень розвитку країни: у Туреччині тарифи на готову продукцію більші, ніж на сировину, у 3,5 рази, Тунісі – приблизно в 1,5 рази. З вищевикладеного можна зробити висновок, що, безумовно, тарифна ескалація є дієвим методом захисту національного товаровиробника, проте застосування її у розвинених країнах спричиняє консервуванню технологічної відсталості країн, що знаходяться на шляху до ринкової економіки, адже унеможлиблює доступ їх готової продукції на ринки таких країн.

Цікавим є той факт, що багато країн світу поряд зі стимулювання експорту та сприянням розвитку вітчизняного виробництва не створюють перешкод і для імпортних товарів. Тут можна навести приклад Японії, де діє система податкових пільг для імпортерів, наприклад, податковий кредит у розмірі 5 % від обсягу імпорту або взагалі звільнення від оподаткування великого переліку імпортних товарів, що складає у кінцевому підсумку до 25% загального обсягу імпорту.

Що стосується необхідності уніфікації тарифних ставок, про яку вже йшлося вище, то деякі країни зробили значні кроки у цьому напрямку, так, можна навести приклад Чилі, де ставка тарифу дорівнює 15%, та Болівії, де діють всього дві ставки – 10% і 17%. У Росії здійснюється поступова реформа

щодо зменшення кількості адвалерних ставок, що застосовуються до імпорتنих товарів. При цьому подібні реформи звичайно супроводжуються також зниженням середнього рівня протекціонізму, що досягається двома методами – методом «коцертіна», коли на кожному етапі реформи вищі ставки зменшуються до наступного нижчого рівня (наприклад, у Коста-Ріці і Гватемалі), або методом «радіального», пропорційного зниження, коли на кожному етапі усі ставки зменшуються на визначену кількість відсотків (Мексика) [19, с. 45].

Митний тариф Польщі передбачає чотири види митних ставок: основні (конвенційні), преференційні, автономні та знижені. Знижені ставки застосовуються для країн, які підписали угоди про вільну торгівлю з Польщею – це країни ЦЄЗВТа, члени ЄАВТ, держави Балтії. Саме ці ставки переважно застосовуються при митному оформленні, оскільки 80% товаропотоку йде з вищезазначених країн. На жаль, Україна не входить до цієї групи країн. З тих пір, як Польща увійшла до ЄС, вона не може самостійно встановлювати митні тарифи, крім того, значна частка від зібраних митних зборів направляється до бюджету ЄС. Стрімка лібералізація митно-тарифної політики цієї держави послабила фіскальну функцію митного тарифу та обмежила можливість застосування протекціоністських заходів. В цілому можна зазначити, що, на відміну від українського законодавства, норми митного законодавства Польщі та порядок застосування інструментів митно-тарифного регулювання дуже наближені до вимог та норм Європейського Союзу, незважаючи на те, що кількість нормативно-правових актів, що потребувала гармонізації у країнах Центральної та Східної Європи, складала до 1,5 тисячі.

В Угорщині, аналогічно до Польщі, митно-тарифна політика здійснюється за нормами ЄС, а митне оформлення – на основі Єдиного адміністративного документа, що застосовується у країнах ЄС. Митна політика Угорщини, так само, як і інших нових країн – членів ЄС, що належали до комуністичного табору (Словенії, Словаччини), характеризується перехідним станом від політики захисту національної економіки від імпоротної експансії до лібералізації торговельної політики під тиском СОТ, намаганням уникнути

різкого зниження митних ставок та зберегти елементи державної підтримки сільського господарства та інших вразливих галузей економіки. Основні організації, що регулюють митно – тарифне регулювання:

1) Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄДВТ). Цей митний союз західноєвропейських держав створений у 1960 р. Ініціатором його формування була Великобританія, яка тоді залишалась осторонь Спільного ринку шести західноєвропейських країн, створеного у 1957 р. Створення ЄАВТ вважалося противагою Спільному ринку. Спочатку до ЄАВТ входили Австрія, Великобританія, Данія, Норвегія, Португалія, Швейцарія та Швеція. Пізніше до неї приєднались Ісландія, Фінляндія та Ліхтенштейн. У 1977 р. у торгівлі ЄАВТ та Європейського Економічного Співтовариства було відмінено мито на торгівлю промисловими товарами. Вільної торгівлі між країнами-учасницями було досягнуто в 1966 р. У 1973 р. Великобританія та Данія увійшли до Спільного ринку, залишивши ЄАВТ. Португалія вийшла з Асоціації у 1983 р. Торговельні тарифи між країнами ЄС та ЄАВТ були повністю ліквідовані у 1984 р. Протягом 1990— 1993 рр. угоди про вільну торгівлю були укладені з Туреччиною, Чехією, Словаччиною, Ізраїлем, Польщею, Румунією, Угорщиною та Болгарією.

Відповідно до Угоди про Європейський економічний простір (набрала чинності у 1994 р.) країни ЄАВТ (за винятком Швейцарії та Ліхтенштейну) є його учасниками.

2) Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Цей орган ООН створений у 1964 р. Нині до його складу входять близько 170 держав. Основні завдання цього органу полягають у розвитку міжнародної торгівлі, рівноправного взаємовигідного співробітництва держав, розробці рекомендацій, що стосуються міжнародних економічних відносин. Конференція застосовує груповий метод діяльності — держави розподіляються на чотири групи за соціально-економічним і географічним принципом. Рішення Конференції ООН набирають форму резолюцій, заяв тощо. Вони мають рекомендаційний характер.

Під егідою ООН розроблюються багатосторонні конвенції та угоди. У роботі Конференції ООН беруть участь окремі міжнародні організації. Вищі органи — Конференція та Рада з торгівлі й розвитку. Рада складається з шести комітетів.

3) Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛАІ). Асоціація є торговельно-економічною організацією. Створена в березні 1981 р. на базі Латиноамериканської асоціації вільної торгівлі. Остання була створена в 1960 р. До складу ЛАІ входять Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Еквадор, Колумбія, Мексика, Парагвай, Перу, Уругвай, Чилі. Мета ЛАІ — створити латиноамериканський Спільний ринок, сприяти співробітництву у промисловості, сільському господарстві, валютно-фінансовій сфері.

Торгівля та інтеграція стимулюються шляхом укладення регіональних і субрегіональних багато та двосторонніх угод з торговельних і митних питань.

Вищим органом ЛАІ є Рада міністрів. Штаб-квартира розташована в Монтевідео — столиці Уругваю.

4) Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК). Це об'єднання основних країн Азії, Африки та Латинської Америки, що видобувають нафту, їх частка перевищує третину світового обсягу видобування нафти [13, с.48].

Перші заходи в напрямку встановлення тісних зв'язків між країнами експортерами нафти були здійснені Венесуелою, Іраном, Іраком, Кувейтом і Саудівською Аравією в 1949 р. Після того як у 1960 р. транснаціональні нафтові компанії знизили ціни на нафту, у Багдаді відбулася конференція представників зазначених країн. Було прийняте рішення про утворення постійно діючої організації, основною метою діяльності якої повинно бути регулювання цін на нафту. Наступного року така організація була створена під час конференції у Каракасі — столиці Венесуели. Згодом до ОПЕК увійшли Катар (1961 р.), Індонезія (1962 р.), Лівія (1962 р.), Об'єднані Арабські Емірати (1967 р.), Алжир (1969 р.), Нігерія (1971 р.), Еквадор (1973 р.) і Габон (1975 р.). Останні дві країни вийшли зі складу ОПЕК відповідно в 1993 та 1996 р.

Наприкінці 1973 р. країни-члени ОПЕК протягом трьох місяців підняли ціни на нафту вчетверо. Об'єднання ОПЕК встановлює єдині продажні ціни на

нафту, сприяє збільшенню доходів від продажу видобутої нафти, стимулює освоєння національних нафтових джерел країн-учасниць.

Вплив ОПЕК на світові ціни на нафту послабився, коли Норвегія і Великобританія розпочали експлуатацію власних родовищ нафти з-під дна Північного моря. До того ж промислово розвинені країни світу зайнялися пошуком альтернативних джерел енергії та її економним використанням.

Вищим органом ОПЕК є конференція, що скликається двічі на рік. До органів керування належать Рада керівників і Генеральний секретар. Штаб-квартира ОПЕК розташована у Відні — столиці Австрії.

Суттєва відмінність митно-тарифного регулювання в Україні від провідних країн світу полягає у надзвичайно розгалуженій товарній номенклатурі зовнішньоекономічної діяльності, що станом на 2009 рік нараховує 11058 позицій, в той час, як, приміром, у США ТНЗЕД складається з 10085 позицій, в Японії – 8964, а в Китаї – 6509 позицій. Така ситуація створює потенційну можливість для зловживань суб'єктів ЗЕД шляхом декларування товару не за своїм кодом з метою сплати меншої суми платежів.

На жаль, можливість гармонізації митного законодавства України за вимогами ЄС суттєво гальмується через надання пріоритету фіскальній функції митних органів, що надзвичайно ускладнює можливість тісної співпраці з країнами ЄС. У промислово розвинутих країнах мито виконує перш за все регулюючу функцію, а не фіскальну, і надходження від справляння ввізного мита складають не більше 0,3% ВВП, на відміну від України, митна служба якої відіграє важливу роль в процесі наповнення державного бюджету. Перетворення митних органів України у фіскальні зменшує можливості реалізації інших їх функцій та створює перешкоди для міжнародного співробітництва та ефективної боротьби з митними правопорушеннями. Як наслідок, збільшуються масштаби ухилення від сплати податків, зменшується конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника, не приділяється належної уваги розвитку співробітництва на міжнародній арені тощо [16, с. 95].

Висновок до розділу 1. Для реалізації намагань України інтегруватися до Європейського Союзу та посилити співпрацю з провідними світовими

економічними організаціями, слід аналогічно до країн Центральної Європи, які вже пройшли цей шлях, вносити зміни у національне законодавство та використовувати лише ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не суперечать принципам СОТ та ЄС, але і здатні захистити економічні інтереси України. Тобто слід взяти на озброєння досвід саме країн ЦСЄ, які нещодавно приєдналися до ЄС, а саме поступово зменшувати митні ставки відповідно до домовленостей із СОТ, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих галузей економіки (АПК, машинобудування, харчова промисловість), а також продовжити подальше впровадження системи аналізу ризиків та пост-аудиту для запобігання митним правопорушенням. Щодо останнього, то тут корисним є використання досвіду США та Японії та скорочення товарної номенклатури, що зменшить зловживання при визначенні коду товару.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МИТНО – ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз митного тарифу в контексті зовнішньоекономічної політики держави

Використання будь-якого інструменту економічної політики країни передбачає детальне прогнозування наслідків від його застосування. Відповідно до основних законів діалектики наслідки можуть мати як позитивний, так і негативний характер. Зіставлення позитивних та негативних моментів і визначає ефективність впровадження даного заходу в системі державного регулювання економіки.

Вибір методики застосування конкретного заходу, форми його використання, часу впровадження і под. може залежати як від суб'єкта, що використовує даний захід, так і об'єкта, на який обраний захід спрямовується. Не є винятком і процес використання митного тарифу в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Спектр поглядів на його застосування завжди поляризується від доцільності його використання лише в конкретній економічній ситуації до недоцільності впровадження митного тарифу стосовно певних товарних груп.

Нульова ставка митного тарифу пов'язана, насамперед, з тим, що, впливаючи на ціну товару та відмежовуючи національний ринок від світового, підвищуючи рівень цін на товари, мито активно впливає на конкурентоспроможність товару, що, в свою чергу, позначається і на рівні накопичення капіталу, темпах розвитку, нормах прибутку в окремих галузях економіки, нівелюючи різницю, яка склалася в міжнародних і національних умовах виробництва. Тому роль мита в економічному контексті полягає у:

- створенні вартісного бар'єра, який підвищує ціну товару, незалежно від застосованого експортного, імпортного чи транзитного мита;
- збільшення внутрішньої зайнятості. Сукупні витрати у відкритій економіці складаються із витрат споживачів, капіталовкладень, державних витрат, чистого експорту. Збільшення сукупних витрат внаслідок скорочення

імпорту стимулює внутрішньо-економічний розвиток, оскільки збільшуються доходи і зайнятість;

- стимулюванні державою розвитку окремих галузей економіки чи підприємств. В першу чергу мова йде про захист молодих галузей. Тимчасовий захист молодих національних фірм від жорсткої конкуренції іноземних корпорацій дозволяє галузям, які утворюються, зміцніти і стати ефективними виробниками;

- надходженні коштів до Державного бюджету країни;

- захисті від демпінгу. Митні тарифи необхідні для захисту вітчизняних фірм від іноземних конкурентів, які реалізують свою продукцію за цінами, нижчими за собівартість; Торговельно-політична роль мита:

- захищати галузі від конкуренції іноземних товарів;

- у необхідності забезпечення обороноздатності країни. Захисне мито потрібне для збереження і посилення ролі галузей, що спеціалізуються на виробництві стратегічних товарів і матеріалів необхідних для їх обробки;

- диверсифікація заради стабільності. Доходи високоспеціалізованих економік знаходяться у прямій залежності від міжнародних ринків. Захист за допомогою митного тарифу потрібен для стимулювання промислової диверсифікації, що зменшує залежність країни від світових процесів;

- бути інструментом тиску на конкурентів з метою отримання певних поступок [7, с.84].

Отже, можна зробити висновок, що більшість країн світу, використовуючи митний тариф у своїй зовнішньоекономічній політиці, вирішують низку завдань, таких як:

- захист економіки країни від негативного впливу іноземної конкуренції;

- забезпечення умов для ефективної інтеграції країни до світового економічного простору;

- підтримання раціонального співвідношення вивезення і ввезення товарів, валютних надходжень і витрат на території країни;

- створення умов для прогресивних змін у структурі виробництва і споживання товарів;

- раціоналізація товарної структури вивезення і ввезення товарів.

Таким чином, за основними функціональними ознаками мито - це:

- регулювання зовнішньоторговельного обігу з іноземними державами
- джерело поповнення Державного бюджету;
- захист національного товаровиробника.

Регулятивна функціональна ознака мита, насамперед, виявляється при регулюванні внутрішніх економічних відносин національної економіки. Основним об'єктом регулювання є зовнішньоторговельний оборот, тобто операції з експорту та імпорту товарів. Завдяки митному тарифу як інструменту зовнішньоторговельної політики відбувається раціоналізація товарної структури, підтримується оптимальне співвідношення валютних доходів і витрат держави. Крім цього, митний тариф - економічний інструмент впливу на зовнішні економічні відносини країни. За допомогою даного інструменту держава може здійснювати контроль над обсягами і характером товаропотоку, тобто стимулювати рух товарів або, навпаки, його блокувати. При цьому стимулювання може відбуватись не тільки відносно певної товарної групи, але й товаропотоку з конкретної країни чи групи країн.

Мито завжди є тарифним бар'єром на шляху товаропотоку з однієї країни до іншої, навіть, якщо розмір ставки незначний, а торговельні перешкоди ніколи не сприяють переміщенню товарів. При транзиті, якщо ставки значні, вони змінюють напрям товаропотоку, при експорті знижують обсяги вивозу товарів, а при запровадженні імпортного мита спонукають інші країни до створення відповідних перешкод на шляху ввезення товарів з країни-ініціатора застосування митного тарифу.

Регулятивність митного тарифу виявляється також у тому, що він - інструмент державного регулювання цін. Як вже зазначалось, існують певні відмінності між внутрішніми і світовими цінами, що зумовлені наявністю різного рівня витрат на виробництво та різницею в системі оподаткування. При цьому простежуються певні закономірності, а саме: перевищення цін над

світовими робить вигідним імпортування товарів іноземного виробництва, і навпаки, низький рівень внутрішніх цін стимулює експорт вітчизняних товарів.

Поглиблення даних диспропорцій у цінах може завдати шкоди національним підприємствам, що призводить до спаду виробництва та зростання безробіття. Для запобігання таких ситуацій держава може застосовувати механізм тарифного регулювання: за допомогою застосування ввізного мита на імпорتنі товари підвищується їх ціна, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національних товарів, а якщо виникає необхідність стримати експорт певних товарів з країни, держава через механізм застосування експортного мита підвищує ціну вітчизняних товарів до необхідного рівня, який зменшує обсяги експорту.

Прикладом застосування тарифного механізму як регулятора імпорту є його використання Урядом США з метою збалансування національного ринку нафтопродуктів. При падінні цін на нафтопродукти на світовому ринку США вводять значне мито на імпорт, отримуючи при цьому додаткові надходження, а також створюючи суттєві перешкоди для імпортерів дешевої нафти. В даній ситуації країни-продавці починаючи нести значні збитки як від зниження цін, так і від падіння обсягів експорту, вибирають наступну модель поведінки, зниження обсягів видобутку, тобто скорочення пропозиції на американський ринок. Таким чином, реалізується регулятивна функція мита з метою стабілізації ринку.

Регулятивність митного тарифу при захисті національного ринку може реалізуватись через систему ескалації мита, тобто збільшення митної ставки в залежності від ступеня обробки товару. При проведенні системної регулятивної політики імпортерам створюються умови, за яких економічно недоцільне ввезення готових виробів, а рентабельно налагодження відповідного виробництва в потенційній країні імпорту.

Крім цього, функціональна регулятивність митного тарифу проявляється в тому, що він є інструментом раціонального використання іноземної валюти в країнах із незначними валютними резервами, а також у реалізації соціальних цілей. Так, високі митні тарифи на предмети розкоші і деякі готові вироби

стримують їх імпорт, тоді як зниження ставок мита на товари широкого вжитку і сировину для промисловості стимулюють дані товаропотоки до країни. Дана модель тарифної політики країни сприяє раціональному використанню іноземної валюти, виходячи із загальноекономічних інтересів та суттєвих потреб країни [21, с. 139].

Безперечно, домінуючими функціями застосування митного тарифу є акумуляція доходів та захист національного ринку від іноземної конкуренції. Моделі використання митного тарифу з метою виконання фіскальної функції можуть бути найрізноманітнішими. Одна з них базується на обов'язковому впровадженні мита відносно товарів широкого вжитку, при цьому ставки мита утримуються на низькому рівні з метою максимізації митних надходжень до Державного бюджету. Низькі ставки мита стимулюють імпортерів до офіційного отримання імпортного вантажу, а не до пошуку контрабандних шляхів. У свою чергу, широке охоплення імпортним митом великої кількості товарних позицій дає можливість країні мати великі обсяги товарів.

Фіскальної мети може бути досягнуто через митне оподаткування тільки певної категорії товарів, але при цьому ставки мита мають бути значно вищі, ніж у першому варіанті, щоб зберегти певний рівень митних надходжень. Можливе також використання варіанта впровадження єдиної низької ставки мита на всі товари, що перетинають митний кордон країни незалежно від напрямку руху, - експорт, імпорт, транзит, але це може мати тільки тимчасовий фіскальний ефект, оскільки реакція торговельних партнерів буде адекватною, що знизить обсяги зовнішньоекономічної діяльності.

Застосування митного тарифу завжди виконує фіскальну функцію, оскільки митний тариф завжди є податком, який є засобом поповнення державної казни і покривається за рахунок кінцевого споживача. Ефект фіску прямо залежить від митної ставки. Якщо вона незначна, то й ефект від даного податку невеликий, а якщо розмір ставки підвищується, то й посилюється податковий ефект.

Імпортне мито забезпечує ефект захисту, оскільки митний тариф знижує, насамперед, цінову конкурентоспроможність товару, відносно якого він

застосовується. Зі збільшенням ставки мита зростає його протекціоністська спрямованість як інструменту зовнішньоторговельної політики.

Митний тариф за своєю суттю виконує захисну функцію навіть тоді, коли вітчизняна продукція не вступає в пряму конкуренцію з іноземними товарами. Наприклад, коли країна хоче знизити валютні витрати своїх громадян, у зв'язку з проблемами платіжного балансу, аіада йде на підвищення ціни на деякі іноземні товари, хоча аналогічні імпортозамінні вітчизняні товари відсутні, з метою тимчасового скорочення споживання.

Отже, використання митного тарифу зумовлює одночасну дію як фіскальної, так і захисної функції. Тобто країна, застосовуючи митний тариф, розв'язує як проблему акумуляції доходів, так і проблему захисту національного ринку. Спостерігається певна закономірність - низькі ставки використовуються для отримання фіскального ефекту, а високі - для ефекту захисту.

Механізм застосування митного тарифу складається з декількох елементів: товарна класифікація об'єкта оподаткування, методи оцінки вартості оподатковуваних товарів, методи визначення країни походження товарів, процедура застосування митних ставок. Тому ефективне застосування митного тарифу не обмежується простою зміною рівнів митних ставок. Досягнення певних цілей: протекціоністських чи фіскальних, можливе за умови маніпуляції всіма елементами митного тарифу.

Серед факторів, які мають безпосередній вплив на реальний рівень митного оподаткування, одним із головних є стабільність курсу національної грошової одиниці. Дослідження застосування імпортного мита в Україні показало, що більшість митних ставок, які використовувались з регулятивною метою, в основному як інструмент структурного регулювання імпорту, пісня девальвації етапи фактично дискримінаційними відносно товарів іноземного виробництва. Так, адвалорна ставка у 30% на побутову електротехніку, аудіо - та відеотехніку практично блокувала офіційний товаропотік, тому що за умов низької платоспроможності споживачів сплата всіх митних платежів приводить до втрати конкурентоспроможності імпортера. За таких умов знижуються

офіційні обсяги імпорту, а суб'єкти господарювання посилюють пошук легальних шляхів мінімізації платежів при імпорті чи нелегального ввезення товарів [22, с.187].

Отже, при розробці ставок національних митних тарифів мають враховуватись такі критерії визначення номінального мита:

- різниця між внутрішніми та світовими цінами;
- інтереси національних виробників та споживачів;
- можливість заміни імпоротної продукції вітчизняною;
- інтереси збереження прямих зв'язків, виробничої кооперації;
- заохочення або стримування імпорту товарів залежно від ступеня їхньої обробки;
- сприяння виробництву товарів експортного призначення через систему пільг на імпорт сировини та компонентів;
- доцільність обмеження імпорту окремих товарів або підвищення прибутків Державного бюджету від оподаткування імпорту;
- можливість маневрування рівнем мита в перебігу міждержавних та торговельних переговорів для отримання зустрічних поступок.

В Україні спостерігається зростання зовнішньої торгівлі в останні чотири роки. Вона має торгові відносини з 200 країнами навколо розкиданих по всьому світу.

Табл. 2.1

Вплив запровадження нових ставок мита в Україні після вступу у СОТ на здійснення зовнішньоторговельних операцій та їхні обсяги - за стратегічними партнерами.

Головні торговельні партнери	Подвійний імпорт		Безмитний імпорт (%)
	рік	Млн. дол	
ЕС	2010	1544	41
РФ	2011	910	100
Саудівська Аравія	2010	566	90,4
Турція	2010	409	9,1

Білорусія	2010	295	100
ЕС	2010	12,371	87,3
РФ	2011	8,032	100
Турція	2010	4,109	31,5
Казахстан	2010	1,295	100
Білорусія	2010	1,238	100

Проаналізувавши дані таблиці, можна зробити висновок, що після вступу України до Світової Торгової Організації обсяг торгівлі з країнами ЕС збільшився (по статтям імпорту).

Як позитивне явище Держкомстат відзначає падіння частки країн СНД в загальному товарообігу України. З 2011 по нинішній рік вона знизилася з 58 до 39,5%. В січні-червні 2010-го тенденція зберігалася: статистика відзначає зниження на 0,3%. Однак мало місце збільшення зовнішньоторговельного обороту з країнами СНД в абсолютному вирахованні. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року воно зросло майже на чверть і склало більше 9 мільярдів дол.. При цьому обсяг експорту збільшився більш ніж на 23%, імпорту - на 26%. Зовнішньоторговельне сальдо склалося негативне-понад 680 млн. дол..

Динаміка розвитку торгівлі з Росією - основним торговельним партнером України - по суті приблизно та ж, що і взагалі по СНД: частка РФ у зовнішній торгівлі зменшується і складає зараз трохи більше 30%. Обсяг же торгівлі збільшився в порівнянні з минулим роком в 1, 3 рази при випереджаючому зростанні імпорту і склав майже 6,9 мільярдів доларів. На чверть збільшився імпорт харчових продуктів. Зокрема, молокопродуктів (в 1, 3 рази) і настільки ж - тютюнових виробів. Велику привабливість імпорту в порівнянні з експортом цих товарів можна пояснити введеними урядом РФ мінімальними митними цінами на них і загальним погіршенням цінової кон'юнктури.

В торгівлі з іншими державами, за виключенням країн СНД, зберігається певна стабільність. Зовнішньоторговельний оборот в порівнянні з січнем-червнем минулого року зріс майже на 27% і склав близько 14 мільярдів доларів. Втома числі експорт 8,7 млрд. (Збільшився на чверть) імпорт - більше 5

мільярдів (на 30% вище за рівень минулого року). Склалося позитивне торговельне сальдо в розмірі 3,5 млрд. дол. Цей фактор компенсує негативне сальдо взаємної торгівлі з країнами СНД.

Самий потужний потік українського експорту спрямований в країни Європи - майже 38 %. Пріоритетом приблизно 24% припадає на ЄС, включаючи асоційованого члена Євросоюзу-Туреччину. Зовнішньоторговельний оборот з цими країнами склав 5,4 млрд. дол.

Основним показником діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності є експортно - імпорتنі поставки товарів, робіт та послуг. Тому проведемо аналіз зовнішньої торгівлі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

2.2 Виявлення основних недоліків при здійсненні митних процедур

Незважаючи на проголошені економічні реформи та намагання інтегруватися у світовий ринок, тарифне та нетарифне регулювання в Україні не відповідає стандартам ГАТТ/СОТ .

Перш за все це відставання митного контролю від сучасних потреб пропускну здатності та світових стандартів контролю товарів. Суттєве зростання обсягів зовнішньоторговельного обороту вимагає якісно нового підходу до здійснення контролю міжнародних вантажних потоків. Зростання товаропотоків висвітлює такі проблеми митного контролю як: суттєві часові витрати на проведення митних процедур, застарілі механізми технологічного пропуску товарів, неможливість збереження норми чинного законодавства про 100 % фізичний контроль товарів, які переміщуються через кордон України тощо [12].

Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України, що полягає у встановленні таких ставок мита, які стимулюють або обмежують імпорт чи експорт товарів в Україну, вимагає приділення особливої уваги оперативного складу при здійсненні митного оформлення, визначенню коду, розрахунку митної вартості та визначенню країни походження товару.

Усі товари, що імпортуються або експортуються, знаходяться під митним контролем та підлягають митному та прикордонному контролю, які здійснюються митними та іншими контролюючими органами на предмет відповідності митним правилам та іншим нормам українського законодавства. Швидкість митного оформлення залежить переважно від природи та кількості товару, правильності та повноти товарно-супровідних документів, наданих імпортером. Митниця приймає лише ті декларації, що належно оформлені, підписані та підтвержені необхідними супровідними документами. Належне оформлення такої документації під час декларування допоможе проведенню митного оформлення товару та завершення митних процедур, уникненню штрафних санкцій, затримок та додаткових витрат. Крім того, перед подачею декларації на товари декларанту треба нарахувати та сплатити мито, податки та збори [44].

За 2011 рік митницею було оформлено 82 207 вантажних митних декларацій усіх типів на 16,1 % більше ніж за аналогічний період 2010 року, 262 096 транспортних засобів (на 2,8 % менше), 13 348,7 тис. тонн вантажів (на 12,0 % менше).

Операції митного оформлення, порядок їх здійснення, а також форми митних декларацій та інших документів, що застосовуються під час митного оформлення товарів і транспортних засобів, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Посилаючись на МКУ, строки митного оформлення Митне оформлення здійснюється митним органом, як правило, протягом однієї доби з часу пред'явлення товарів і транспортних засобів, що підлягають митному оформленню, подання митної декларації та всіх необхідних документів і відомостей [38].

На практиці ці терміни завжди перевищують зазначений час. Так як для оформлення товару залежно від митного режиму потрібна велика кількість документів, приблизно 65. В пунктах пропуску працюють 9 контрольних служб, внаслідок чого процедура оформлення вантажів затягується та створюються передумови для зловживань.

Наприклад основними документами, які потрібні для оформлення товару в режимі імпорту:

1. Картка акредитації у митниці (оригінал та копія) – 1 шт.
2. Довідка про декларування валютних цінностей за поточний квартал (оригінал для українських підприємств) – 1 шт.
3. Зовнішньо-економічний договір та специфікація до нього (копія, завірена печаткою підприємства) – 2 шт.
4. Інвойс (має супроводжувати вантаж з-за кордону) та переклад інвойсу українською мовою (або російську).
5. Сертифікат про походження (оригінал) (у разі його відсутності товари декларуються за повними ставками мита) та переклад сертифікату.
6. Рахунок про транспортні витрати та договір з перевізником чи експедитором (у разі необхідності) – 2 шт.
7. TIR Carnet (за наявністю).
8. CMR чи морська накладна чи авіа накладна чи залізнична накладна (має супроводжувати вантаж з-за кордону).
9. Експортна декларація країни відправника (за наявністю).
10. Сертифікати якості, технічна документація, креслення, малюнки, фотографії (в разі необхідності).

Митне оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, завершується тільки після здійснення встановлених законодавством України необхідних для цього товару видів контролю.

Наразі пропонується спростити процедури митного оформлення. Головною метою являється зменшити кількість документів на 70%, тобто замість існуючих 65 документів планується залишити лише 20. Це дозволить державі швидше отримувати гроші до бюджету, тому що розмитнення товарів не буде затримуватися.

За словами голови Держмитслужби, не всі 20 документів, які залишаються, будуть потрібні щоразу при митному оформленні, в окремих випадках треба буде надавати один-два документи, а то й жодного.

Серед документів, які митниця пропонує залишити:

- документи, які необхідні для переміщення товарів (залізничні, авіаційні накладні);
- документи, що є підставою для нарахування податків (контракт, рахунок-фактура тощо);
- документи, які стосуються нетарифного регулювання (ліцензії, дозволи на експорт та імпорт товарів);
- документи з експортного контролю (дозволи НБУ на переміщення через митний кордон валютних цінностей, свідоцтво Мінкультури на право ввезення або вивезення культурних цінностей);
- документи, які стосуються безпеки населення (дозволи на переміщення через кордон наркотичних засобів, реєстраційне посвідчення на лікарський засіб тощо) [37].

Прискорення митного оформлення товарів і транспортних засобів, а також здійсненню передбачених МКУ митних процедур сприятиме процедура електронного декларування товарів. Згідно статті 91 Митного кодексу України попередніми операціями вважаються дії, що виконуються до початку митного оформлення товарів і транспортних засобів. Тому цілком логічним є використання електронної системи суб'єктами ЗЕД та митними органами, що має ряд переваг для обох сторін.

2.3 Митна вартість товарів та її вплив на обсяг надходжень до державного бюджету

Оптимізація процесів митно-тарифного регулювання перш за все пов'язані з пошуком спрощеної системи діяльності митних органів. Визначаючи митну вартість що являється базою оподаткування імпортованих товарів іноді виникають розбіжності митних органів та інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Важливим питанням являється саме ефективний контроль митної вартості та інших складових системи митно-тарифного регулювання. Основним

фактором пристосування національної митної системи до європейської являється налагодження системи митно-тарифного регулювання.

Митна вартість товарів є найважливішою категорією, яка використовується під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, з метою:

- обкладення товарів і транспортних засобів ввізним або вивізним митом;
- обкладення товарів іншими податками та зборами (обов'язковими платежами);
- ведення митної статистики та статистики зовнішньої торгівлі;
- застосування заходів нетарифного регулювання.
- Відділом контролю митної вартості та класифікації товарів Сумської митниці було винесено 66 рішень :
- за 2-м методом винесено 15 рішень (перший метод не застосовувався тощо в пакеті документів були розбіжності, які унеможлилювали його застосування. Як правило рішення приймалося аналізуючи об'єктивність заявленої митної вартості та підтвердження її документально.);
- за 3-м методом було винесено 10 рішень (попередні методи не застосовувались, так як в митниці була відсутня інформація про ідентичні товари);
- за 6-м методом було винесено 29 рішення (попередні методи не застосовувались, так як в митниці була відсутня інформація про ідентичні та подібні товари; декларанти не надавали документального підтвердження заявленої вартості).

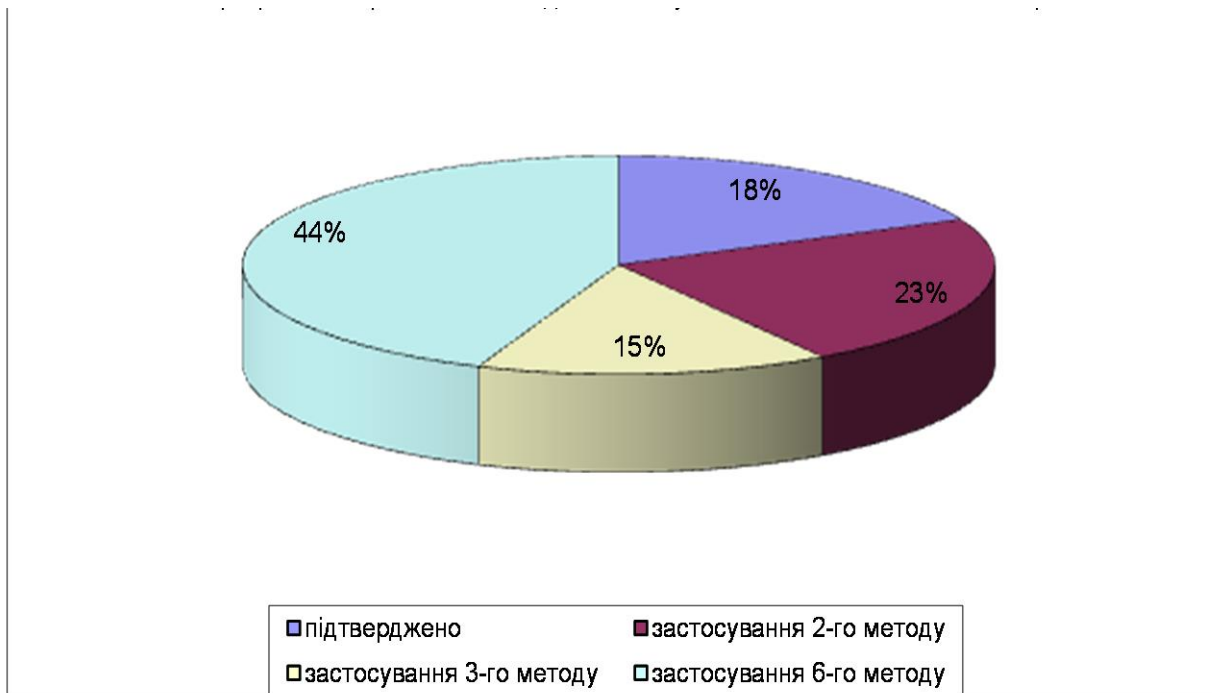

Рис. 2.3 Питома вага методів визначення митної вартості

В період з 19.10.2010 р. по 31.12.2010 р. було оформлено 2067 ВМД, за якими товари ввозяться на митну територію України на виконання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) купівлі-продажу, сторонами яких є безпосередньо іноземні підприємства-виробники цих товарів. Спеціалізованим підрозділом митниці отримано 170 запитів (40.1%) від загальної кількості запитів про визначення митної вартості (421 загальна кількість запитів про визначення митної вартості) аналізуючи об'єктивність заявленої митної вартості (рис. 2.4). Додатково до держбюджету (лише за винесеними рішеннями) було перераховано 887,85 тис.грн.

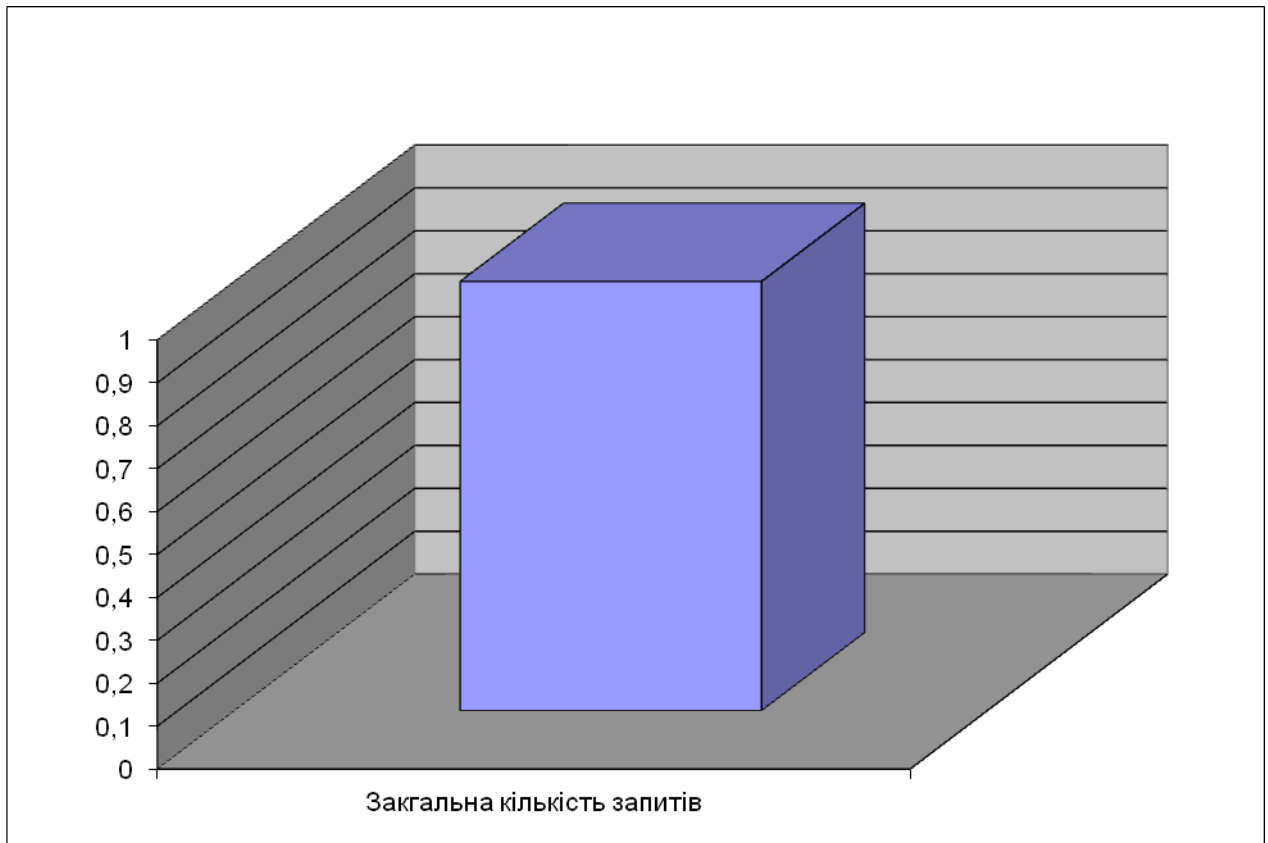

Рис. 2.4 Співвідношення запитів в яких виробник являється постачальником та їхня загальна кількість

Чітку динаміку зміни митної вартості демонструє графік (рис. 2.5). Митна вартість в порівнянні з минулим роком має менші коливання але середня митна вартість за 12 місяців знизилась в порівнянні з минулим роком (минулий рік 1,37 дол/кг; поточний період 1,02 дол/кг.) на 0,35 дол/кг. Даний факт пояснюється збільшенням обсягів імпортування низько вартісних товарів: мінеральної сировини 25 групи УКТЗЕД (сірка комова, крейда, фосфати кальцію) та міндобрив 31 групи УКТЗЕД. Також потрібно прийняти до уваги те, що даний товар носить сезонний характер і даний факт впливає на середню митну вартість одиниці товару.

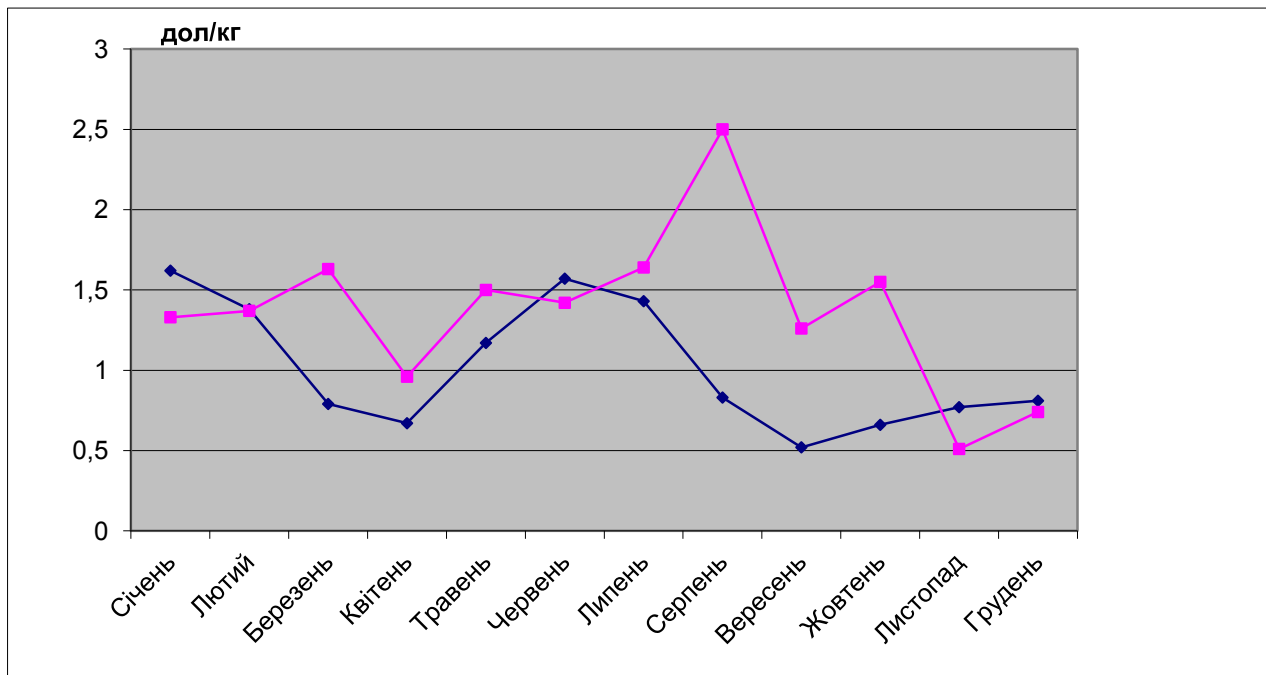

Рис. 2.5 Динаміка рівнів митної вартості за 2010-2011 роки

Митна вартість за 1 кг бюджетоформуєчого товару по митниці товару збільшується в порівнянні з 2010 роком, за виключенням “Пульти, панелі, консолі, столи, розподільні щити та інші основи код УКТЗЕД 8537109990” даний факт пояснюється тим, що даний товар має дуже специфічний характер в тому розумінні що кожний виріб істотно відрізняється від інших, інформація про ідентичні чи подібні товари майже відсутня (табл. 2. 3).

Таблиця 2.3

Тенденція ціни за одиницю на бюджетоформуєчі товари митниці

№ з/п	Коротка назва товару	Митна вартість один. товару (грн)		Відношення (%)
		2009 р.	2010 р.	
1	2	3	4	5
1	Поверхнево-активні органічні речовини (код УКТЗЕД 3402209000)	8,26	9,38	11,35
2	Добрива мінеральні або хімічні із вмістом двох чи трьох поживних елементів: азоту, фосфору та калію (код УКТЗЕД 3105201000)	2,06	2,98	14,46
3	Какао-боби, цілі або розмелені, сирі або смажені (код УКТЗЕД 1801000000)	32,82	36,72	11,19
4	Добрива мінеральні або хімічні із вмістом двох чи трьох поживних елементів: азоту, фосфору та калію (код УКТЗЕД 3105209000)	2,57	4,23	16,46

5	Добрива мінеральні або хімічні, азотні (код УКТЗЕД 3102309000)	1,15	1,8	15,65
6	Добрива мінеральні або хімічні, калійні (код УКТЗЕД 3104205000)	2,14	2,64	12,34
7	Пульти, панелі, консолі, столи, розподільні щити та інші основи (код УКТЗЕД 8537109990)	895,88	3259,39	37,91

Тенденцію зміни вартості товару чітко видно на діаграмі (рис. 2.6), з метою об'єктивного відображення інформації, товар “Пульти, панелі, консолі, столи, розподільні щити та інші основи (код УКТЗЕД [8537109990](#))” був виключений з даного графіку.

З переліку бюджетоформуєчих товарів Держмитслужби в митниці за 12 місяців 2010 року імпортувалися товари:

- “Поверхнево-активні органічні речовини” (код УКТЗЕД [3402209000](#)) за даними надісланими Державною митною службою вони знаходяться на 28 місці і складають 0,4 % серед “імпорту 50 товарів, обсягу сплачених платежів за якими є найбільшими, у 2010 році”, в митниці вони займають 1-ше місце і складають 11,13% від питомої ваги нарахованих платежів (оформлюється за коригованою митною вартістю).
- “Свинина, свіжа, охолоджена або морожена” (код УКТЗЕД [0203295500](#)) за інформацією ДМСУ 29-те місце (0,3%), по митниці на 9-му місці (2,01%)
- “Добрива мінеральні або хімічні із вмістом двох чи трьох поживних елементів: азоту, фосфору та калію (код УКТЗЕД [3105201000](#))”) за інформацією ДМСУ 37-ме місце (0,3%), по митниці на 2-му місці (9,33%) (оформлюється за коригованою митною вартістю).

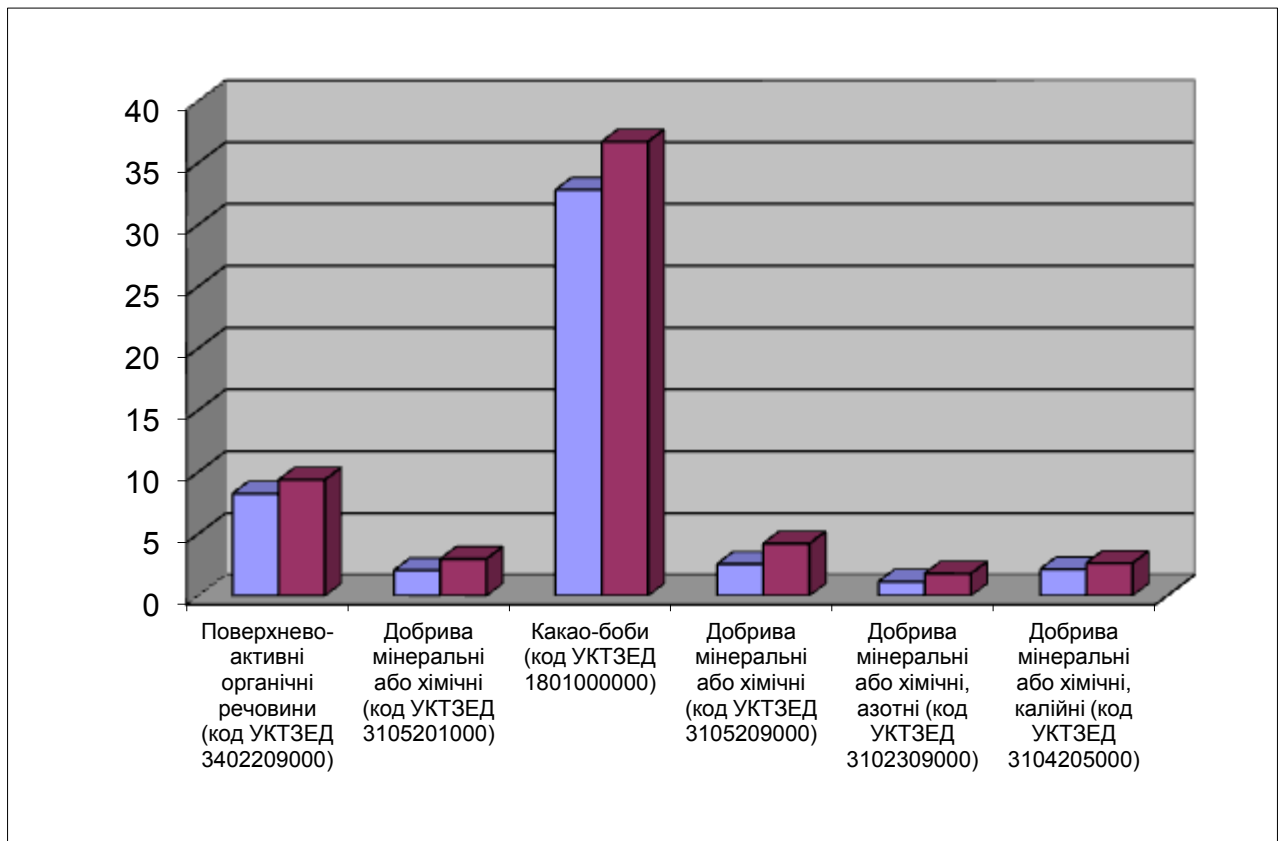

Рис..6 Тенденція рівня митної вартості одиниці товару (дол./кг.) на основні бюджетоформуючі товари 2010-2011 роки.

Митна вартість на окремі товари інколи не відповідає світовим і біржовим цінам (табл. 2.4). Якщо митниця дійде висновку, що задекларована митна вартість занижена, вона підніме її на підставі наявних статистичних даних, які у переважній більшості випадків вищі звичайних ринкових цін.

Таблиця 2.4

Інформація по деяким товарам відносно світових та біржових цін

№ з/п	Назва товару	Митна вартість, за тону	Світові і біржові ціни, за тону
1	Ферохром	3189	2819-2886
2	Нітроамофоска	320-380	320-380
3	Сірка	45	70-140
4	Фундук	34910	6638,28
5	Свинина	1710	1247-1272
6	Селітра	420-560	474-490
7	Папір газетний	521,1	495,87

Як видно з таблиці 2.4, лише один товар “сірка” нижча за вартість від світових цін тому що даний товар надходить до митниці залізничним транспортом з Казахстану на умовах “DAF RU Гукове”, а світові ціни даються на умовах “FOB порти Чорне море”, що і відіграє велику роль на вартість транспортних витрат.

Митна вартість імпортованих товарів збільшена на 307 млн. 697 тис. грн., внаслідок чого до Держбюджету України додатково перераховано 61 млн. 630 тис. грн. митних платежів (за аналогічний період минулого року – 41 млн. 362 тис. грн.).

Отже, економічна ефективність роботи в напрямку контролю правильності визначення митної вартості у порівнянні з аналогічним звітним періодом збільшилася в 1, 5 рази.

Структура основних додаткових надходжень за результатами контролю митної вартості за 12 місяців 2011 року в розрізі товарів зазначена в таблиці 2.5 [3,4].

Таблиця 2.5

Структура основних додаткових надходжень за результатами контролю митної вартості за 2011 рік в розрізі товарів

№ з/п	Код товару	Найменування товару	Сума додаткових надходжень (тис.грн)	Питома вага товару в загальній сумі додаткових надходжень
1	3402209000	Миючі засоби	15940,65	26,63 %
2	1801000000	Какао-боби	6983,97	11,67 %
3	3104205000	Калій хлористий	2916,03	4,87%
4	860721	Частини пневматичних гальм	1873,43	3,13%
5	0802220010	Горіх фундук	2098,8	3,5%
6	2835269000	Фосфат кальцію дефторований	1 486,11	2,48%
7	1804000000	Какао-масло	1643,6	2,75%
8	2101111112	Кава розчинна	1146,18	1,91%

Іноземні експортери, що прагнуть імпортувати свій товар в Україну, повинні чітко усвідомлювати, що процедура визначення митної вартості в нашій державі ускладнена. Належне визначення та оптимізація митної вартості створюють підґрунтя для конкурентних переваг суб'єктів господарювання. Повернення мита та податків здійснюється у випадках, коли встановлено, що відбулася надмірна сплата. Досить тривалий час займає митний огляд та період очікування визначення митної вартості. В цей період необхідно оплачувати стоянку транспорту з не розмитненим вантажем. Суб'єкт господарювання зазнає додаткових витрат. Що в свою чергу призводить до зниження конкурентоспроможності легальних імпортерів. При збільшенні цін на імпортовані товари, в результаті знижується рентабельність імпортних операцій, що оподатковуються податком на прибуток в Україні. Як наслідок втрати держави можуть значно перевищити доходи від ввізного мита[27].

Суб'єкту ЗЕД надається можливість довести заявлену митну вартість товару, що імпортується, шляхом надання для перевірки митниці – як під час митного оформлення, так і після його завершення, необхідних документів. Отже перед митними органами постає завдання ефективно визначити митну вартість, яка не завдасть шкоди а ні діяльності суб'єктів господарювання, а ні державі в цілому. Основними пріоритетами на даному етапі виступають дії митних органів та держави пов'язані з обмеженням списку додаткових документів та спрощення митних процедур. Це дасть змогу ефективно функціонувати як суб'єктам ЗЕД та к і митниці.

2.4 Проблемні питання при визначенні країни походження товарів, що є об'єктом митного оформлення

На теперішній час 72% загального імпорту припадає на наступні країни: Росія - 31%, Німеччина -12%, Естонія – 10%, Сирія – 6%, Білорусь -6%, Туреччина – 4%, Польща - 3%.

В той же час, Російська Федерація залишається головним зовнішньоторговельним партнером суб'єктів підприємницької діяльності Сумської області, що обумовлено географічним положенням області та економічними зв'язками, які склалися на протязі тривалого часу.

В зв'язку з цим, найбільшу питому вагу в загальній сумі наданих пільг і преференцій по сплаті платежів до бюджету, в тому числі по миту, становлять пільги надані за преференцією (код пільги "065") на підставі Міжурядових угод України з країнами СНД та Республікою Македонія про вільну торгівлю.

При наданні вищезазначених пільг за угодами про вільну торгівлю визначальним фактором для їх надання є питання з правильності визначення походження товарів, зокрема:

- наявність сертифікату про походження СТ-1, правильність його заповнення (відповідно до вимог пункту 10 Правил визначення країни походження товарів, затверджених Рішенням Ради глав урядів Співдружності Незалежних Держав від 30.11.2000);
- перевірка критерію достатньої переробки товарів.

Відповідно до пункту 11 вище зазначених Правил Держави - учасники Угоди обмінюються зразками сертифікатів форми СТ-1, печаток органів і підписів осіб, уповноважених засвідчувати сертифікати. Без подання зазначених зразків сертифікати вважаються недійсними й на товари не розповсюджуються преференції, передбачені Угодою.

При здійсненні контролю за дотриманням вище зазначених вимог Правил виникає багато проблемних питань.

Перш за все торгово - промислові палати (далі – ТПП) країн СНД повинні більш регулярно надавати до Держмитслужби України інформацію про поштові реквізити ТПП, зразки підписів та печаток уповноважених осіб на видачу сертифікатів СТ-1.

Також, в багатьох випадках виникають спірні питання з ТПП щодо неспівпадань зразків підписів уповноважених осіб з підписом у сертифікатах форми СТ-1. Іноді уповноважені особи не дотримуються цього порядку. Для з'ясування правильності підпису уповноваженої особи в обов'язковому порядку

митницею здійснюються додаткові перевірки з направленням запитів до ТПП, або взагалі проводиться верифікація сертифікатів про походження товару, на що тратиться досить багато часу.

Досить часто ТПП не дотримуються порядку заповнення сертифікатів СТ-1 і допускають багато помилок (неправильне зазначення назви товарів, їх кількості, неправильно зазначають дані щодо реквізитів про відправників, отримувачів товарів, щодо номеру, дати контрактів та рахунків – фактур, тощо). В зв'язку з цим також виникає багато спірних питань з імпортерами товарів.

З метою унеможливлення безпідставного надання пільг зі сплати податків, ми вважаємо за необхідне видачу преференційних сертифікатів за якими надаються пільги зі сплати податків та зборів у обов'язковому порядку покласти на компетентні державні органи, зокрема, на митну службу, як це здійснюється у багатьох іноземних країнах.

Інше досить складне питання виникає при перевірці критерію достатньої переробки товарів, у разі коли товар не повністю вироблений у країні – експорту. Так, для перевірки правильності застосування критерію достатньої переробки, у разі виникнення сумнівів, необхідно запитувати у ТПП надання актів експертизи та калькуляції вартості використаних товарів у процесі виробництва товарів.

Значною проблемою при визначенні походження товарів, імпортованих іноземних країн є засвідчення країни походження товарів шляхом надання декларацій про походження на основі рахунків – фактур, які не мають відміток митних органів про перетин державного кордону.

При цьому досить важко правильно визначити походження товару, так як у багатьох випадках виникають сумніви щодо достовірності заявленої інформації, як про країну походження товару, так і про заявлену його митну вартість. Особливо виникають сумніви у разі застосування різних (пільгова, повна) ставок ввізного мита.

Надання таких рахунків виникає, головним чином, коли підприємства працюють за посередницькими зовнішньоторговельними угодами.

Також, при засвідченні країни походження товарів шляхом надання

декларацій про походження на основі рахунків – фактур виникають сумніви про достовірність достатньої переробки товару.

Коли у рахунку – фактурі зазначається лише короткий вираз «країна походження – Німеччина», і є сумніви щодо достатнього ступеню переробки товару, на мій погляд, такої інформації у рахунку – фактурі не достатньо для правильного визначення країни походження товару, особливо це стосується випадків, коли застосовуються різні (пільгова, повна) ставки ввізного мита.

В зв'язку з цим вважаю за доцільне ввести вартісне обмеження на застосування рахунків – фактур для заявлення країни походження товарів. Інший шлях вирішення даної проблеми це - зазначення у рахунку - фактурі критерію достатньої переробки товару.

Ще одним із проблемних питань є неперіодичність поновлення даних про реквізити уповноважених органів іноземних країн на видачу сертифікатів про походження товарів (про поштові реквізити ТПП або інших компетентних органів, зразки підписів та печаток уповноважених осіб на видачу сертифікатів про походження товарів).

В даний час зустрічаються непоодинокі випадки, коли надається сертифікат про походження товару з іноземної країни, стосовно даних якого сумнівів не виникає, але у митниці не має інформації про зразок печатки, або підпису уповноваженої особи. Тим більше, що в даний час при застосуванні новітніх технологій зі сканування та ксерокопіювання можливо підробити любий підтверджуючий документ [28].

В зв'язку з цим, ми вважаємо за доцільне Держмитслужбі здійснювати більш тісну взаємодію зі всіма митними службами іноземних країн, з яких імпортуються товари на митну територію України, у напрямку обміну даними про реквізити уповноважених органів іноземних країн на видачу сертифікатів про походження товарів.

Для ефективного та швидкого визначення країни походження товару за необхідне використовувати новітні засоби зв'язку при надсиланні до Держмитслужби інформації від ТПП (спеціальні захищені канали через Інтернет, застосування сканованих зразків підписів, печаток, електронні

підписи уповноважених осіб, з подальшою досилкою оригіналів зразків поштою, і т.і.). Тобто створити електронну систему яка б забезпечувала потрібною інформацією як суб'єктів ЗЕД так і установ що сприяють здійсненню зовнішньої діяльності.

2.5 Дослідження стану корупції у сфері здійснення митного контролю в контексті тарифного регулювання.

Вивчення нами поширеності корупції у гілках та секторах влади робить помітним, що високий рівень корумпованості притаманний багатьом державним установам. Найвищі індекси корупції мають державтоінспекція – 57,5 %; міліція - 54,2 %: установи охорони здоров'я – 54 %, судова система – 49 %; університети - 46,3 %; прокуратура – 42,9 % митниця – 42,8 %.

Якщо брати до уваги стан корупції у сфері здійснення митного контролю, то ситуація виглядає наступним чином.

За думкою українських підприємців, які здійснюють експортно-імпорتنі операції, корупція в Державній митній службі України з 35,3 % у 2004 році зросла до 60,5 % у 2011 році. При цьому, власний досвід зіткнення з різними формами корупції мають тільки 31,5 % фірм. У цих формах найбільше (20,2 %) переважає вимагання неофіційних платежів, подарунків чи послуг. Високий відсоток (16,3 %) складають власна пропозиція неофіційного платежу, навіть, якщо відповідної вимоги з боку посадової особи митної служби не було.

6,4 % підприємств використовують особисті зв'язки в митній системі, за думкою експертів таке використання має місце, коли підприємство має намір здійснити правопорушення в митній сфері.

Більшість суб'єктів ЗЕД стикались з корупцією на етапі перевірки документів, 30 % - під час перетину кордону, 28 % - під час фізичного огляду вантажу, у відділі тарифування – 27 %. Найменш корумпованим етапом вважається плата офіційних зборів – 19 %. Найбільш корумпованим вважається етап перетину кордону (61 %), трохи менше (52 %) – стадія перевірки документів.

Серед антикорупційних заходів найефективнішими ми вважаємо спрощення митного оформлення. До зменшення так званих «добровільних неофіційних виплат» за думкою приведе зменшення офіційних мит на 25 %.

Про ефективність організації митного контролю говорить той факт, що більшість суб'єктів ЗЕД вважають, що уникнути митного контролю складно або дуже складно.

Оплата хабара характеризується високою надійністю: як правило, отримується те, за що сплачено та якістю.

Розподіл співробітників, залучених до корупційних дій має наступний вигляд:

- Митні інспектори – 68 %;
- Митні керівники – 24 %;
- Прикордонники – 17 %;
- брокери – 15 %;
- Департамент тарифів та вартості 13 %.

Щодо ролі брокерів у корупції, то більшість респондентів (72,2 % проти 27,8 %) вважає, що плата брокерам не включала неофіційних платежів. Одночасно з цим, робітники митниці віддають перевагу стосункам із брокерами при виникненні проблемних ситуацій.

Значення результатів вище наведеного дослідження полягає у тому, що воно проводилося в умовах реалізації в державі низки заходів по боротьбі з корупцією [6].

В Сумській митниці постійно здійснюються заходи, спрямовані на запобігання проявам корупції, дотримання спеціальних обмежень щодо державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

Протягом 2010 року надійшло 25 звернень на телефон довіри Держмитслужби України щодо дій посадових осіб Сумської митниці. За результатами перевірки 20 повідомлень порушень у діях працівників митниці не виявлено. За результатами перевірки 5 повідомлень 1 працівнику оголошено

зауваження, 3 – позбавлено місячної премії, проведена 1 – індивідуальна профілактична бесіда [4].

Таким чином, державне управління є процесом реалізації державної влади, організуючою діяльністю держави по відношенню до суспільства.

Комплекс заходів по удосконаленню державного управління в Україні охоплено адміністративною реформою, метою якої є поетапне створення сучасної, ефективної системи державного управління, для забезпечення становлення України як, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя.

Корупція, в свою чергу є явищем, що перешкоджає ефективному державному управлінню. На сьогодні неефективність боротьби з корупцією призвела до того, що на міжнародному рівні репутація України є як корумпованої країни. Так, за даними міжнародної організації «Transparency International» Україна знаходиться в списку найкорумпованіших країн світу. При цьому, за даними соціологічних опитувань, більшість громадян України вважають, що корупція є загальнодержавною проблемою.

Подолати корупцію можна забезпечивши системний підхід та ефективну організацію діяльності щодо запобігання та протидії корупції можливо за наявності комплексної, науково обґрунтованої концепції. Така концепція повинна передбачати цілу низку політичних, економічних, правових, організаційно-управлінських та соціально-психологічних заходів.

Висновки до розділу 2

Нами виявлено, що на сучасному етапі великий обсяг зовнішньої торгівлі займає тіньовий сектор. Це в свою чергу гальмує надходження до Державного бюджету. Сумською митницею було порушено ряд кримінальних справ на предмет контрабанди, вартість яких сягала колосальних розмірів. Проте слід зазначити що перерахування сплачених митних платежів до Державного бюджету були б значно більшими. Структура імпорту майже не змінилися в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, змінюються лише обсяги ввезення. Що говорить про недостатню прозорість митно-тарифного регулювання ЗЕД. Основною проблемою діяльності митних органів виявилось

відставання митного контролю від сучасних потреб пропускнуї здатності та світових стандартів контролю товарів. Тривалий час займає митний огляд та період очікування визначення митної вартості. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зазнає додаткових витрат, як наслідок знижується конкурентоспроможність імпортованих товарів. Нерегулярні надання ТПП потрібної інформації до ДМСУ та не дотримання порядку заповнення сертифікатів створюють ряд спірних питань при визначенні країни походження товарів. Корупційні діяння в митних органах були виявлені майже у всіх підрозділах митниці. Тобто перепонами для ведення ефективної діяльності ЗЕД залишаються бюрократичні, часові, технологічні та матеріальні витрати суб'єктів ЗЕД при перетині вантажами кордону України.

Були зроблені висновки, що автоматизація митних процедур та масштабне запровадження без паперових технологій дасть змогу швидше здійснювати ЗЕД, що в свою чергу збільшить кількість надходжень до Державного бюджету.

РОЗДІЛ 3

ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Зарубіжний досвід застосування електронно-інформаційних систем у митній справі

Стратегія розвитку суспільства в світі однозначно засвідчує, що перемоги досягають ті структури, які накопичують та вміло розпоряджаються наявною інформацією. Збір і обробка великих об'ємів інформації, на теперішній час, можливі тільки з застосуванням інформаційних технологій, які реалізуються шляхом створення комплексних систем. Як показує досвід зарубіжних країн, саме перехід до «віртуальної митниці» є єдино вірним напрямком вдосконалення процедури митного декларування товарів. У міжнародній практиці митної електронна форма митного декларування товарів використовується з початку 80-х років ХХ ст. (США, Японія, Німеччина, Фінляндія та ін.). Провідні митні служби світу активно переходять на сучасні електронні технології.

Наприклад, механізм проходження митних формальностей у Японії заснований на автоматизованій системі обробки відомостей, необхідних для митних цілей (NACCS), яка поділяється на повітряну (air-NACCS) і морську (sea-NACCS). Ця автоматизована комп'ютерна система пов'язує воедино митні служби та учасників ЗЕД. Декларанту досить зі свого робочого комп'ютера ввести дані про найменування товару, країну його виготовлення, контрактної вартості, вартості транспортування і інші необхідні відомості. Після цього система у відповідності з діючими ставками митних платежів, курсами валют визначає загальну суму, що підлягає сплаті за ввезений товар, і заносить отримані дані в пам'ять. Далі заявник, отримавши результати розрахунків, має можливість ще раз їх перевірити, а також перевірити правильність заповненої заявки (декларації), після чого вже подає команду на виконання.

Отримавши команду на обробку заявки, система здійснює первинну класифікацію і визначає її в одну з трьох категорій:

- 1) «Без документів» або «Проста інспекція» (у випадках, коли товари не обкладаються митними платежами, надана відстрочка сплати митних платежів або відповідні суми вже автоматично списані (перераховані) системою на рахунок митного органу);
- 2) «Перевірка документів»;
- 3) «Перевірка документів» та «Митний огляд».

Критерії такої вибіркості закладені в ще одну відносно самостійну систему CIS, куди стікається вся інформація про переміщення товарів. Подана заявка спочатку після первинної обробки та отримання команди на виконання направляється до бази даних (CIS), яка і привласнює заявці відповідну категорію. Дозвіл надається шляхом введення співробітником митного органу відповідної команди в систему (NACCS).

Залежно від категорії заявки існують різні терміни отримання дозволів на випуск товару. Дозвіл надається шляхом введення співробітником митного органу відповідної команди в систему NACCS. Як тільки дозвіл стає дійсним, воно з'являється на дисплеї ввідного пристрою декларанта. Якщо товар підлягає обкладенню митними платежами, дозвіл передається після того, як система отримає підтвердження сплати (перерахування) необхідної суми. Отже, якщо заявка була визначена в першу категорію, то дозвіл, наприклад, на ввезення товару може з'явитися на дисплеї відразу ж після введення команди на виконання (підтвердження заявки після її перевірки декларантом). Якщо система знаходить, що необхідно провести перевірку документів, то дозвіл на випуск буде отримано тільки після такої перевірки. Те ж відноситься і до "Повної інспекції» (документальний і фактичний контроль)

Аналогічна система діє і в США. Необхідно відзначити, що саме американська система АКС (автоматизована комерційна система) є прототипом японської.

Американська система АКС також складається з декількох підсистем:

- 1) АМС (автоматизована маніфестна система) обробляє дані вантажних відомостей-маніфестів;

2) АБІ (автоматизована система брокерської інформації) обробляє заявки на імпорт, що подаються митними посередниками;

3) підсистема «Вибірковість» визначає категорії заявок.

Єдина Європа в частині, що стосується митної справи, також пройшла досить тривалий шлях розвитку. У кінцевому підсумку ця служба в ЄС перетворилася на потужну, добре налагоджену машину, яка виконує всі ті ж функції, що і митні адміністрації інших країн, але з однією невеликою особливістю: з двох головних функцій митниці – наповнення бюджету та захист свого внутрішнього ринку, Брюсселю делегована тільки одна – фіскальна. Правоохоронні функції залишені на національному рівні, хоча і координуються Європейською Комісією.

Митне декларування товарів у країнах ЄС може здійснюватися як шляхом використання спеціальних бланків декларацій, так і через передачу даних в електронному вигляді за спеціальною програмою NCTS (New Computerized Transit System), або т.зв. нової загальноєвропейської комп'ютеризованої системи транзиту.

У процедурі NCTS перевізник вантажу як і раніше одержує супроводжуючий документ, надрукований на папері. В основному цей документ служить для нагадування про номер транзиту, також на ньому можна робити записи про можливі події на шляху прямування, зокрема, це бути відмітки поліції.

Інформація, відповідна дійсної транзитної декларації, передається з пункту відправлення до пункту призначення ще до прибуття вантажу як електронне повідомлення. Повідомлення, яке підтверджує прибуття вантажу, також посилається з пункту призначення до пункту відправлення в електронному форматі і містить інформацію про інспекційні спостереження, зроблених під час транспортування, а також про дані спостереження, зроблених в пункті призначення. Централізована база даних про транзит NCTS поряд з програмою за тарифами TARIC повинна забезпечувати безперебійну роботу митних служб в рамках єдиної Європи. Таким чином, NCTS дає можливість

надавати декларацію в електронному вигляді до прибуття вантажу на кордон, аналізувати ризики і прискорювати обробку документів (табл.3.1) [19].

З 1 липня 2005 р. в Європейському союзі електронне декларування є обов'язковим. При цьому передбачається завчасне надання декларації, а не безпосередньо на кордоні [54].

Таблиця 3.1

Ефект від електронної митниці та торгівлі

Компоненти системи	Економія
Витрати на зв'язок (кур'єр, факс)	7.5%
Робочий час персоналу (підвищення продуктивності)	22.3%
Скорочення помилок при здійсненні митного оформлення	6.8%
Прискорення платежів (скорочення фінансових витрат)	17.9%
Економії на доставках товарів (менше виправлень)	21.3%
Зменшення фіксованих та адміністратора платежів (за рахунок автоматизації)	24.2%

Держави-члени ЄС протягом 2005-2006 років прийняли рішення діяти в рамках структури «Електронної Європи» та затвердили Рішення Ради щодо простого та безпаперового середовища для митниці та торгівлі.

ЄС розробив Багаторічний стратегічний план впровадження «Електронної митниці», яким пропонується:

- об'єднати існуючі системи контролю за експортом, імпортом та транзитом в єдину систему;
- увести систему єдиного обліку суб'єктів ЗЕД з реєстрацією тільки в одній державі;
- надати суб'єктам ЗЕД можливість використання місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
- проводити усі фактичні перевірки товару в єдиний час в єдиному місці;

- забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами, задіяним в зовнішньоекономічних операціях (у тому числі з 3-ми країнами). Митниця буде діяти для цих органів та агентів як «єдине вікно»;
- відбір товарів для митного догляду на прикордонних та внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО) проводити на основі автоматизованого аналізу ризиків;
- збір, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом в місці, де він зареєстрований та де знаходяться його документи;
- збір, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом у митному органі за його вибором;
- уведення безпаперового середовища для митниці та торгівлі, подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування, в незалежності від країни відправлення або ввозу товарів;
- проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур.

Впровадження цього плану розраховано до 2013 року.

В процесі створення Електронної митниці в ЄС вирішується завдання створення системи автоматизованого обміну інформацією з третіми країнами, що не входять до ЄС, на підставі двосторонніх та багатосторонніх угод. Зокрема, такі угоди підписано з Китаєм, Російською Федерацією, США. Що ж стосується країн, які не є членами ЄС, але входять до Європейської асоціації вільної торгівлі, входять до митного союзу з ЄС або є кандидатами на вступ до ЄС, то вони здійснюють обмін митною інформацією через спеціальну інформаційну систему CCN/CSI [62].

Внаслідок введення електронної митниці в Республіці Кореї відбулося значне зменшення часу на здійснення митних процедур. Час, необхідний для оформлення експорту був скорочений протягом 2 хвилин, а митне очищення

стало займати менше більше 2,5 годин. Для повернення мита потрібно приблизно 5 год. Сплати податку протягом відбувається протягом 10 хвилин. Така практика здійснення митних процедур являється найвищою за продуктивність серед країн членів СОТ [23].

Введення електронного декларування на території Російської Федерації передувало створення пілотного проекту. Експеримент здійснювався за стандартною технологією з обмеженою кількістю учасників зовнішньоекономічної діяльності та номенклатури декларованих товарів. Перша електронна вантажна митна декларація із застосуванням ЕЦП в рамках такого експерименту була оформлена 25 листопада 2002 Використовувався тільки один митний режим - вивіз товарів для внутрішнього споживання. Електронне декларування було випробувано на московській південній митниці. Згідно з результатами «пілотна» проекту час митного оформлення, включаючи огляд і випуск товару, склало 53 хв [19].

Стримуючим чинником впровадження електронної митниці в повному обсязі є відсутність в даний час в Росії ефективної системи обміну електронними документами між митними органами та іншими державними структурами. На шляху впровадження електронного митниці є і суб'єктивні труднощі, пов'язані з навмисним чи мимовільним опором учасників процесу електронного декларування, що пояснюються недооцінкою можливостей, які відкриваються при впровадженні нових інформаційних технологій, що дозволяють спростити і прискорити митне оформлення, мінімізувати накладні витрати [18].

У будь-якої нової системи є недоліки. Причому вони часто впливають з її переваг. Так, ФМС Росії, впроваджуючи новаторську за своєю суттю систему, йде попереду всіх - як державних, так і недержавних організацій, що не дає можливості повністю відмовитися від паперового діловодства, оскільки всім стороннім організаціям все одно ще доводиться готувати паперові документи (паспорти угод, товаротранспортні документи, сертифікати, платіжні доручення і т.ін.). Ось чому незнання законодавства окремими держслужбовцями, а також співробітниками комерційних фірм і призводить до простоїв товарів уже не під

час митного оформлення, а після його проведення. Крім того, з огляду на те, що весь інформаційний обмін проходить на базі відомчої інформаційної мережі, то будь-які збої на кожному з вузлів цієї мережі, задіяному в процесі передачі даних, призводять до затримок оформлення. І в цих умовах, враховуючи справедливе бажання митних органів захистити свої внутрішні інформаційні ресурси від зазіхань ззовні, на сьогоднішній день достатньо складно і економічно затратно підключитися до відомчої інформаційної мережі для передачі ЕВМД. Але навіть незважаючи на вищевказані недоліки перспективи подальшого розвитку системи електронного декларування досить райдужні[55].

Латвійська Республіка адаптуючи своє митне законодавство до європейського, ввела деякі елементи електронної митниці. З дозволу митного органу декларант передає ВМД електронним способом, надсилаючи їх за допомогою спеціально для цього розроблених автоматизованих систем. Усі відомості кодуються й завіряються електронним підписом декларанта. В разі сумнівів чи з будь-яких інших причин інспектор митниці може зобов'язати його представити в установленому порядку письмову декларацію на папері. Якщо ж ніяких зауважень електронна версія документів не викликала, то митниця повідомляє, знову ж таки в електронній формі, декларанта про завершення оформлення та випуск товарів у вільний обіг. У разі потреби декларант може отримати роздруковану та завірену декларацію, за якою митне оформлення вже завершено.

Латвія практично повністю адаптувала своє митне законодавство до європейського, отже, максимально спростила митні процедури, правом оформлюватися за допомогою ЕВМД користуються лише декларанти третього (найвищого) рівня. Справа в тому, що Латвійська митниця розподіляє усіх декларантів на три рівня: враховуються не лише досвід роботи за зовнішньоекономічними контрактами, а передусім, досвід співпраці з митним органом, відсутність порушень митного законодавства, сумлінність у виконанні зобов'язань [35].

Таким чином, міжнародний досвід електронного декларування заснований на використанні єдиних інформаційних центрів, які

використовують бази даних оформлення, результатів раніше проведених перевірочних заходів, містять інформацію про учасників ЗЕД. Вплив людського фактора зведено до нуля, тому що система видає не тільки рекомендації, а й контролює їх виконання. Для реалізації такого плану в Україні, головною метою якого є використання інформаційних технологій замість паперових, необхідно внести зміни до Митного кодексу та інших нормативно-правових актів.

3.2 Принципи побудови та організація системи «Електронна митниця в Україні»

Залучення новітніх технологій в митну справу являється пріоритетним завданням для Митної служби України з 1992 року. Так за роки незалежності України регулюючі органи зазнали певних змін, проте суттєві зміни почалися з 2005 року. Уряд держави наголошує на розробку принципів побудови системи „Електронна митниця”. На даному етапі частково використовується система електронного декларування, проте нагальною потребою являється створення єдиної системи, що забезпечуватиме ефективний взаємозв’язок всіх інститутів та структур митної політики. Організація і проведення цієї роботи потребує єдиного підходу та комплексного вирішення.

Електронна митниця України (ЕМУ) представляє собою комплексну систему, яка матиме ряд функцій та поєднуватиме інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів. Її застосування дасть можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою забезпечення митної безпеки України.

Електронна митниця буде здійснювати свою діяльність шляхом:

- впровадження новітніх сучасних електронних процедур митного контролю і оформлення та їх супроводження;
- технологічного забезпечення безперервного потоку, накопичення та обробки електронної інформації між митними адміністраціями держав,

органами державної влади України і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

- створення та технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування всеохоплюючих автоматизованих процедур оцінки якості виконання митної справи;
- інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності та контролю за переміщенням товарів.

Вважаємо, перш за все ця система повинна стати елементом електронного уряду держави. Тобто вона буде виступати в якості головного механізму митно-тарифного регулювання, замість додатка до митних процедур, як це було з електронним декларуванням.

Складовими елементами «Електронної митниці» повинні бути спеціалізовані підсистеми (рис. 3.1). Це в свою чергу полегшить функціонування єдиної структури, так як кожен підрозділ матиме свої функціональні обов'язки та сферу діяльності.

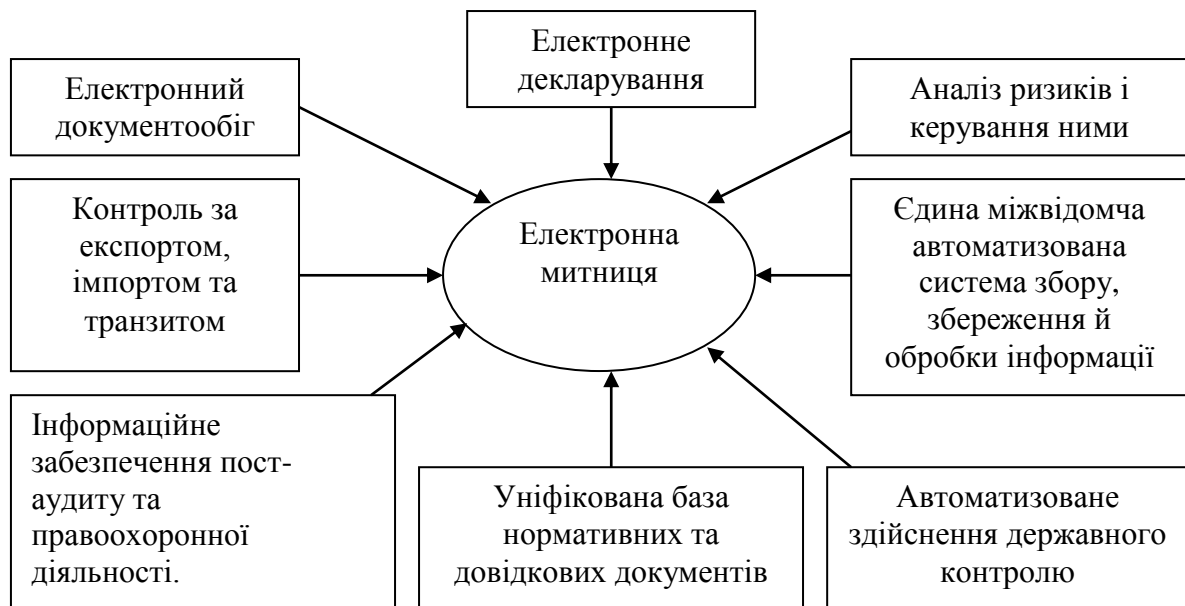

Рис. 3.1 Основні елементи системи «Електронна митниця»

Створення та організація електронного інформаційного середовища в митній службі фактично можливо представити як перехід від інформаційного сховища до інформаційно-довідкової системи, яка, в свою чергу, потребує

перетворення в автоматизовану виконавчо-контрольну. Збір інформації буде здійснювати всіма підрозділами.

Митні органи України повинні виконувати додаткові обов'язки з координації дій міністерств та відомств в цьому напрямку, затвердження яких необхідно відповідними рішеннями Уряду. Для реалізації зазначеного вважаємо за доцільне розробити та представити розширений детальний план переведення митної служби України на інформаційні технології, відмови від паперових технологій, введення контрольної системи, яка буде охоплювати усі сфери митної діяльності та стане базою для прийняття управлінських рішень.

Пропонуємо розбити реалізацію програми «Електронна митниця» на 4 етапи.

Першим етапом у впровадженні цієї системи в дію є залучення нових інформаційних технологій та, відповідно, на сучасній матеріальній базі, яка дозволить побудувати модернізовану багаторівневу систему з відомчою телекомунікаційною мережею, забезпеченою комплексною системою захисту інформації, що потребує тривалого часу та значних капіталовкладень. Сьогодні існує ряд технологічних та технічних проблем які являються перепорою для широкомасштабного уведення процедур інформаційних технологій. Проте забезпечення пріоритетного фінансування являється розв'язком всіх проблемних питань на шляху реалізації цього проекту.

Україна повинна тісно співпрацювати з іншими країнами, що дасть змогу залучити новітні технології на основі домовленостей. Основною метою даного етапу являється створення бази для «електронного митного середовища». Тобто включити нові електронні системи:

- Системи контролю за імпортом;
- Системи контролю за експортом;
- Транзитна система;
- Системи реєстрації та ідентифікації економічних операторів;
- Системи уповноважених економічних операторів.

Проте це список не повинен обмежуватися лише даними системами. Так як буде відбуватися розвитку існуючих систем з метою їх відповідності

встановленим в країні стандартам інформаційної безпеки та новітніх технологій.

Другий етап має бути присвячений розв'язання питань «Електронної митниці», що пов'язані з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Потрібно створити Єдиний митний інформаційний портал та Єдину електронну точку доступу. Повна реалізація цього плану має забезпечити ефективну комунікацію між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами та створити умови для більш швидкого обміну інформацією між митними органами та ДМСУ. Також використання цих систем створить додаткові канали зв'язку з підрозділами уряду держави та іншими країнами в цілому.

Третій етап повинен стосуватися саме оновлення Митного Кодексу України. Так як на даному етапі законодавстві України не визначено концептуальні засади правового регулювання процесів інформаційної взаємодії органів державної влади, а також управління інформаційними відносинами. Так, майже всі центральні органи виконавчої влади мають право отримувати від інших органів влади інформацію для виконання своїх повноважень, але практично жоден, в тому числі Держмитслужба, не має обов'язків щодо формування відповідних електронних інформаційних ресурсів, порядку їх обліку, супроводження та використання. Тобто потрібно прийняти ряд змін у митному законодавстві, що дасть змогу створити повністю автоматизовану систему експорту та імпорту. Як наслідок після реалізації цього етапу майже всі митні декларації будуть подаватися та оброблятися в електронному вигляді, а паперові декларації будуть застосовуватися як виняток. Електронне декларування перш за все включає:

- декларування товарів і транспортних засобів шляхом подання електронної митної декларації та інших електронних документів;
- митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів на підставі поданих електронних документів (у т.ч. дозвільного характеру).

Завершальним етапом в реалізації цього проекту є створення Єдиного електронного простору, який буде включати в себе всі елементи електронної митниці, що створить без паперове середовище для митниці та міжнародної торгівлі торгівлі. В рамках цієї системи будь-яка митна інформація, що стосується імпортованих товарів, має надаватися лише один раз, а товари проходять митний та інші види контролю з боку правоохоронних органів, прикордонних служб, ветеринарної та екологічних інспекцій тощо в один час та в одному місці.

Найважливішим залишається забезпечення можливостей всіх бажаючих користуватися послугами електронної митниці, що в більшій мірі залежить не від створення відповідної системи, а від сприяння розвитку сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій та забезпечення їх доступності. Типова система «Електронна митниця» повинна включати всі підрозділи, органи влади та організації які мають вплив на зовнішньоекономічну діяльність.

Зрозуміло, що всі ці нововведення потребують активного інституційного розвитку самої митної служби. Основними першочерговими завданнями які постають перед митними органами це створення окремої юридичної особи у вигляді «Інформаційної регіональної митниці» (Додаток К), яка матиме свої підрозділи подвійного підпорядкування у митницях та усіх митних установах. Підрозділи митниці будуть виконувати ті ж самі функції що й у звичайній діяльності, проте це буде здійснюватися значно швидше так як все буде передаватися по електронних каналах. Також в систему будуть включені такі державні органи як:

- Державна податкова адміністрація України, котра надає реєстри платників податків фізичних та юридичних осіб та інформацію про погашення податкових веселів;
- Національний банк України, який забезпечує митні органи інформацією про курси валют, уповноважені векселя, реєстр уповноважених банків;
- Державна прикордонна служба;

- Торгово-промислова палата України;
- Міністерство внутрішніх справ України;
- та ін..

Відкритість і багаторівнева структура Електронної митниці повинні забезпечувати можливість розширення її взаємодії із зовнішніми користувачами - центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на будь-якому рівні системи і в будь-який час.

У складі центрального апарату ДМСУ буде створений оперативний центр для обробки інформації та прийняття управлінських рішень. Головним завданням даного центру буде постійний моніторинг усієї вхідної інформації, її аналіз з використанням системи управління ризиків та надання оперативних вказівок митним органам для цільового використання методів вибіркового контролю і забезпечення своєчасного реагування на загрози, які пов'язані з порушенням митного законодавства. Для ефективного функціонування також потрібний підрозділ, який буде розробником інформаційної стратегії, замовником інформаційних технологій та незалежним контролером втілення їх в життя.

Застосування сучасних технологій обробки інформації з потужним програмно-апаратним комплексом Регіональної інформаційної митниці надає широкі можливості для вибору оптимальних технологій обробки даних для кожного типу документів Електронної митниці, спрощення технологічних схем обробки даних.

При цьому забезпечується принципова можливість спільного функціонування програмно-технічних компонентів, розроблених самостійно співробітниками митних органів та офіційно придбаних у різних виробників.

Важливими умовами існування Електронної митниці повинні бути ліцензійна чистота програмних і технічних засобів, їх відповідність нормам і вимогам технічного захисту інформації, уніфікація протоколів обміну інформацією.

Обмін інформацією буде здійснюватися через головну Центральну базу даних Державної митної служби України (рис. 3.2). Спочатку до системи поступає інформація наприклад про переміщення товарі та транспортних засобів через митний кордон України. Після цього вона направляється до відповідного підрозділу, в нашому випадку це підрозділ оформлення автотранспортних засобів та контроль за доставкою вантажів. Потім всі пов'язані з цим процесом документи направляються в інші підрозділи. На завершальному етапі відбувається завірення всіх документів, тобто ставиться електронний підпис та кінцевий результат пересилається до відділу митної статистики.

При цьому слід врахувати особливості державного управління, серед яких основними, з точки зору впливу на структуру Електронної митниці, є:

- неоднорідність інформації, що зберігається у базах даних;
- наявність у базах даних розподіленої інформації;
- наявність великої кількості інформаційних потоків, різних за структурою та інтенсивністю;
- велика кількість внутрішніх та зовнішніх користувачів;
- різні вимоги щодо захисту інформації та програмно-апаратного забезпечення.

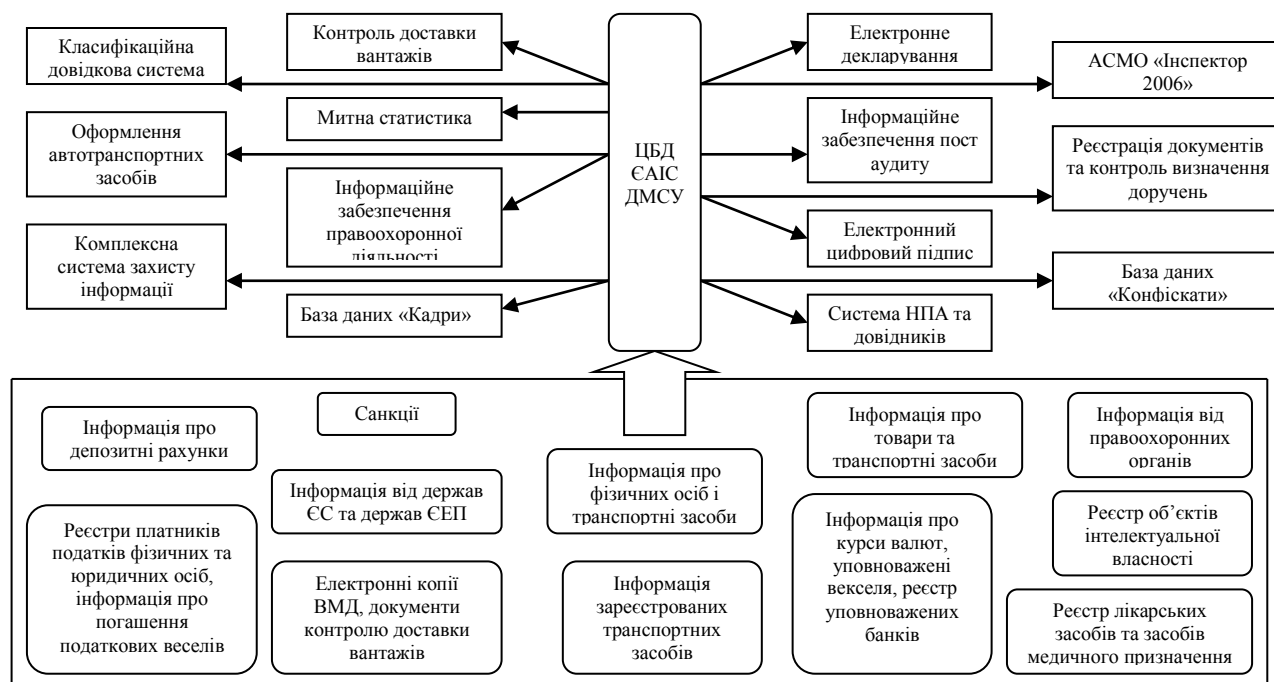

Рис. 3.2 Інформаційна взаємодія в рамках системи «Електронна митниця»

Державна митна служба України, як головний регулятор системи «Електронна митниця»:

- реалізує державну політику з питань реєстрації, ідентифікації та обліку зовнішньоекономічних операцій юридичних та фізичних осіб, забезпечує оформлення та видачу відповідних документів Електронної митниці.
- здійснює керівництво та контроль за роботами, пов'язаними із створенням, веденням і забезпеченням функціонування Електронної митниці;
- визначає організаційні та методичні засади ведення Електронної митниці.

На даному етапі існує єдиний Реєстр суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Підприємств котрі використовують електронне декларування налічується дуже мало. Це пов'язано перш за все з низькою технічною оснащеністю.

Державна митна служба висунула шість умов для підприємця щоб користуватися «Електронною митницею»[47]:

1. Ознайомитися з вимогами українського законодавства, які встановлюють організаційно-правові засади електронного документообігу, а також визначають правовий статус електронного цифрового підпису і регулюють відносини, що виникають при використанні електронного цифрового підпису.

2. Ознайомитися з Порядком визначення підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування, та Порядком здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, які декларують подання вантажної митної декларації в електронному вигляді.

3. Звернутися в митницю за місцем акредитації стосовно включення до реєстру підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування.

4. Купити у відповідних фірм-розробників спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволяє виготовляти електронні вантажні митні декларації у форматі електронного декларування.

5. Придбати в акредитованому центрі сертифікації ключів електронний ключ, яким буде здійснюватися електронний цифровий підпис документів. На сьогоднішній день гарантовано підтримуються ключі, що видаються ЗАТ "ІВК".

6. Облаштувати автоматизоване робоче місце, яке повинно мати підключення до мережі Інтернет та мати власну поштову скриньку, з якої будуть відправлятися повідомлення до Держмитслужби і прийматися від неї зворотні повідомлення.

Держмитслужбою переглянуто критерії оцінки, яким повинні відповідати підприємства для подання електронних документів та наказом Держмитслужби затверджено Умови електронного декларування.

Єдиною умовою допуску до електронного декларування залишилось укладення підприємством договору з Держмитслужбою про надання уповноваженим посадовим особам митниці права доступу до документів, що стосуються переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Подання електронної ВМД, електронних попереднього повідомлення або попередньої митної декларації може здійснюватися як самим підприємством, якому належать товари і транспортні засоби, так і уповноваженим ним митним брокером.

Підприємство (у т.ч. митний брокер), яке подає митному органу електронні ВМД, попереднє повідомлення або попередню митну декларацію, повинно бути внесеним до Реєстру. В разі подання митним брокером електронної ВМД підприємство, якому належать товари і транспортні засоби, що декларуються за такою ВМД, також має бути внесеним до Реєстру.

Для включення до Реєстру підприємство звертається безпосередньо до Держмитслужби із письмовою заявою довільної форми, до якої додаються два оригінали Договору та копія облікової картки суб'єкта ЗЕД. Розгляд заяви та

внесення підприємства до Реєстру здійснюватиметься у строк не більш як 30 календарних днів з дня реєстрації заяви.

Вчинення правочинів за участю підприємств, унесених до Реєстру, здійснюються за наявності у них посилених сертифікатів відкритих ключів та якщо сума податків і зборів (обов'язкових платежів), що підлягають сплаті за електронною ВМД або внесенню як грошова застава під час оформлення електронного документа контролю за переміщенням товарів, не перевищує 1 млн. гривень.

Не мало важливим залишається питання фінансового забезпечення реалізації основних пріоритетних напрямів діяльності та завдань Держмитслужби щодо впровадження системи «Електронна митниця». Фінансову підтримку пропонуємо здійснювати за рахунок та в межах коштів державного бюджету, передбачених на розвиток та утримання Державної митної служби України, за відповідною бюджетною програмою, а також за рахунок інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Отже проект «Електронна митниця» це новий підхід до регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Процедура митно-тарифного контролю буде значно простіша та прозоріше. Реалізація цієї системи дозволить скоротити час митного оформлення, що дасть змогу проводити митні процедури товарів в єдиному місці та в будь-який час. На наш погляд, новація забезпечує подання електронних документів з робочого місця незалежно від країни відправлення чи ввезення товару. Співпраця з іншими структурами дозволяє ефективно приймати рішення щодо визначення того чи іншого інструменту регулювання.

3.3 Очікувані результати від впровадження системи «Електронна митниця»

На нашу думку, впровадження багатофункціональної комплексної системи "Електронна митниця" спрямовано на зміцнення митної безпеки України, адаптацію Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби та нової комп'ютеризованої транзитної системи ЄС,

оперативне отримання актуальної і достовірної інформації про наміри щодо здійснення зовнішньоекономічних операцій, створення умов для прискорення процедур митного контролю та митного оформлення, поліпшення соціального та інформаційного обслуговування населення, удосконалення інформаційної інфраструктури Держмитслужби.

Реалізація Концепції та створення комплексної системи дасть змогу:

- підвищити ефективність та скоротити час митного контролю та митного оформлення;
- запровадити електронне декларування;
- забезпечити повноту сплати податків та зборів (обов'язкових платежів), інших надходжень до бюджету;
- оперативно забезпечувати державні органи влади всіх рівнів актуальною і достовірною статистичною інформацією;
- підвищити ефективність боротьби із контрабандою, шахрайством, організованою злочинністю і тероризмом;
- забезпечити дієвий контроль за додержанням передбачених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення окремих товарів через митний кордон, захист інтелектуальної власності та культурної спадщини України;
- підвищити ефективність управління митною службою.

Система «Електронна митниця» буде поширюватиметься на всі підприємства, які провадять зовнішньоекономічну діяльність і відповідають критеріям. Тобто всі підприємства матимуть змогу використовувати дану систему.

Можливість застосування до товарів підприємств процедури електронного декларування дасть змогу зменшити час і кошти підприємств, а також збільшити додаткові надходження до Держбюджету в результаті прискорення та збільшення обсягів товарообігу (табл. 3.2).

Наслідки застосування системи «Електронна митниця» в різних сферах діяльності

Сфера впливу	Витрати	Вигоди
Держава	Немає	<p>1) Здійснюється адаптація законодавства України до законодавства ЄС, оскільки проект наказу в цілому відповідає положенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною; - Міжнародної Конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіото, 1999); <p>2) Використання інформаційних технології та засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю;</p> <p>3) Введення сучасних митних інформаційних систем;</p> <p>4) Запроваджується максимальне практичне використання інформаційних технологій, а також сучасних методів роботи для удосконалення митного контролю, таких як система аналізу ризиків й методу контролю, який базується на аудиті.</p> <p>5) Забезпечується спрощення та гармонізація митних процедур.</p> <p>6) Формується позитивний імідж митних органів.</p>
Підприємства	Немає	<p>Проект дозволяє зменшити час і кошти підприємств за рахунок прискорення товарообігу, скорочення часу на здійснення митного контролю, виключення суб'єктивних факторів при здійсненні митних процедур.</p>
Населення	Немає	<p>Проект розповсюджується виключно на підприємства та не зачіпає права та інтереси населення.</p>

Результативність діяльності системи «Електронна митниця» пропонуємо буде відстежувати за результатами інформації, яка буде надходити від Регіональної інформаційної митниці, митних органів та підприємств щодо державного регулювання цього регуляторного акту за такими показниками:

- кількість звернень підприємств до митних органів з заявами про застосування до товарів цих підприємств процедури електронного декларування;
- кількість підприємств, що внесені до реєстру підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування, який ведеться й оприлюднюється Державною митною службою України;

- кількість підприємств виключених з реєстру підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування у разі виявлення митними органами порушень митних правил або інших невідповідностей критеріям;
- кількість виявлених порушень митних правил вчинених підприємствами, що використовуватимуть електронну форму декларування, а також сплачених підприємствами до Держбюджету податків в результаті виявлення митними органами порушень митних правил щодо товарів, декларування яких здійснювалось з використанням електронної форми;
- кількість оформлених товарів зазначеними підприємствами у порівнянні з аналогічним періодом до включення підприємства до Реєстру підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування.

У результаті реалізації визначених нами основних пріоритетних напрямів діяльності та завдань Держмитслужби на ближайші роки очікується забезпечення:

- повного та якісного виконання встановлених показників надходжень до державного бюджету;
- підвищення контрольованості міжнародного товарообігу в межах компетенції Держмитслужби, що сприятиме захисту національних інтересів та забезпеченню економічної безпеки України;
- збільшення обсягів товарообігу України за рахунок прискорення та спрощення руху міжнародних товаропотоків через кордон, що сприятиме підвищенню рівня соціально-економічного розвитку держави.

Митне оформлення у будь-якому митному органі дасть змогу зменшити витрати на транспортування товарів, зменшити вартість товарів для кінцевого споживача. Також вивільниться робочий часу посадових осіб митниці, що сприятиме більш ефективному функціонуванню митних органів.

За рахунок скорочення часу митного оформлення перш за все підприємство може уникнути безпідставних відмов у прийнятті митної декларації. Так як оформлення митницею вантажу буде відбуватися протягом 2 годин. Митні органи будуть приділяти увагу товарам групи ризику, тому що спроститься кількість декларування найменувань товарів.

Нами досліджено, що зменшення кількості митних процедур дозволить скоротити кількість дій (митних формальностей), які мають вчинити підприємство і митниця для митного оформлення товарів, що в свою чергу приведе до зниження фінансових витрат підприємств, пов'язаних із митним оформленням товарів, уникнення затримок транспорту.

Створення сприятливих умов митного оформлення перш за все спонукатимуть бізнес до розвитку та уникати порушень митного законодавства.

Очікуваними результатами від застосування системи, вважаємо створення нормативних засад для застосування інформаційних технологій на якісно новому рівні та забезпечення запровадження електронного документообігу між митними органами та підприємствами із використанням механізму електронного цифрового підпису. На наш погляд це надасть можливість запровадити попередню обробку вантажної митної декларації та документів контролю за доставкою товарів в автоматичному режимі без втручання посадових осіб митних органів, виключити вплив суб'єктивних факторів при здійсненні митних процедур, що сприятиме створенню умов для прискорення товарообігу шляхом удосконалення та спрощення процедури здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Висновки до розділу 3 Підсумовуючи вище зазначене, нами було запропоновано створення «Електронної митниці», як багатофункціональної системи. Ми стверджуємо що реалізація концепції та створення комплексної системи забезпечить ліквідацію різниці між митними процедурами в Україні та ЄС, реалізацію взятих Україною зобов'язань перед міжнародною спільнотою, досягнення належного рівня інформаційної взаємодії органів влади, надання

послуг юридичним та фізичним особам. Також митне-тарифне регулювання стане прозорішим та зменшиться людський фактор в прийнятті рішень. Результати від діяльності даної системи мають позитивний характер як для митних органів так і для суб'єктів ЗЕД. Використовуючи досвід зарубіжних країн Україна зможе швидко наблизитися до міжнародних стандартів, що в свою чергу допоможе ефективно запровадити систему «Електронна митниця». Вважаємо, за доцільне рекомендувати реалізацію цього проекту проводити в 4 етапи. Основною проблемою, яку ми вбачаємо у впровадженні цієї системи залишається фінансування нововведень як з боку держави так і зі сторони суб'єктів господарювання. На нашу думку, участь України в міжнародних організаціях та тісний зв'язок з іншими країнами дозволить значно скоротити витрати на запровадження системи «Електронна митниця». Не слід забувати що утворення даної системи спонукає перехід всіх органів влади до електронно-інформаційного простору. Тільки злагоджена система здатна принести прибутки суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В даній роботі нами були досліджені основні засади у сфері митно-тарифного регулювання ЗЕД. Держава бере активну участь в розвитку зовнішньоекономічної діяльності за допомогою комплексу спеціальних методів, які можна розділити на три основні групи: економічні і адміністративні та правові. Адміністративні методи регулювання - система організаційно-правових заходів щодо обмеження, заборони і контролю за імпортом або експортом тих або інших товарів. Під економічними методами розуміють економічні заходи щодо контролю імпорту або експорту, до них можна віднести митні тарифи, різні податки і збори тощо.

Нами досліджено, міжнародний досвід в регулюванні ЗЕД, який свідчить, що більшість країн схиляється інформаційних технологій у сфері митної політики. Широко застосовується система строгих технічних і інших спеціальних вимог щодо стандартів, сертифікації, інспекції якості, техніки безпеки.

На сучасному етапі система митно-тарифного регулювання ЗЕД в Україні полягає у застосування заходів щодо контролю як експорту так і імпорту. В регулюванні імпорту особлива увага приділяється використанню митних тарифів, які поступово зменшуються зі вступом України до СОТ. Також здійснюються спеціальні, антидемпінгові і компенсаційні заходи щодо імпорту певних товарів.

Ключовим напрямком забезпечення ефективності митного регулювання України є легалізація та детінізація ЗЕД в Україні, орієнтовані на збільшення привабливості прозорої та добросовісної зовнішньоекономічної діяльності через скорочення бюрократичних, часових, технологічних та матеріальних витрат суб'єктів ЗЕД при перетині вантажами кордону України з одночасним посиленням відповідальності й санкцій за не добросовісні дії та зловживання. На даному етапі митним органам потрібно як найшвидше наблизитися до європейських стандартів здійснення митно-тарифного регулювання. Це

допоможе ефективно здійснювати митні процедури з найменшими затратами часу.

Наголошуємо, що формування та вдосконалення митної системи держави є тривалим суспільним процесом, що органічно пов'язаний зі змінами у всіх інших сферах життя держави. Штучно прискорити цей процес неможливо, але потрібно створити йому режим найбільшого сприяння, оскільки адаптація митної політики України, а в перспективі всієї митної системи до норм і принципів, що продиктовані умовами лібералізації світової торгівлі, є обов'язковою передумовою успішної реалізації інтеграційних прагнень України.

За останні роки українські митні органи значно просунулися в розробці, впровадженні та широкому застосуванні передових інформаційних митних технологій у сфері митного оформлення і митного контролю, переслідуючи основну мету митного адміністрування - прискорення і спрощення митних процедур.

Нами було запропоновано, перехід до системи «Електронна митниця», що являється одним з пріоритетних напрямків діяльності з впровадження передових інформаційних технологій у роботу митних органів та вдосконалення митно-тарифного регулювання. Електронна митниця це комплексна багатфункціональна система, яка поєднуватиме інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів. Її застосування дасть можливість підвищити якість митного регулювання та забезпечить митну безпеку України.

Були зроблені висновки, що впровадження електронної системи дозволить зробити реорганізацію структури митних органів. Нами було виділено ряд основних переваг застосування нововведення:

- скорочення часу, що витрачається на митні процедури;
- перехід на безпаперове оформлення;
- можливість взаємодії з інформаційними системами різних установ та державних організацій України;
- розвиток міжнародного співробітництва ;

- прозорість митного оформлення;
- зменшення тіньового сектора в зовнішній торгівлі.
- збільшення митних надходжень до Державного бюджету України.

В ході дослідження нами було виявлено, що електронна система принесе вигоди як суб'єктам, так і митним органам. Уніфікація українського митного законодавства до міжнародного відкриє нові можливості як для експортерів так і для імпортерів.

Вважаємо, що митний контроль потрібно перенести в єдиний апарат країни, саме так працює весь митний контроль у світі. Саме електронні процедури зможуть утворити цілісну систему регулювання ЗЕД. Це допоможе автоматично отримувати реальну вартість товару який ввозиться на територію України та легалізувати товарні потоки.

Слід зазначити, що для впровадження системи «Електронна митниця» в Україні вважаємо за доцільне провести ряд заходів, а саме впровадити в практику міжнародної торгівлі електронний документообіг, заснований на застосуванні комерційних і товаросупровідних документів, рекомендованих міжнародними організаціями, створити систему електронного документообігу між органами державного управління, уповноваженими в області нетарифного регулювання та розробити відповідну нормативну правову базу

Таким чином, в процесі реалізації проекту впровадження системи «Електронна митниця» декларування нами було запропоновано вирішити такі завдання:

- 1) розробити нормативну правову базу, що дає юридичну основу для подання документації у вигляді електронного документа;
- 2) розробити нові технології митного оформлення і митного контролю;
- 3) завершити роботи з модернізації телекомунікаційної інфраструктури;
- 4) впровадити електронний документообіг в діяльність митних органів та інших державних органів;
- 5) модернізувати Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів;
- 6) провести підготовку та перепідготовку співробітників митних органів, що займаються митним оформленням;

7) провести реорганізацію митних органів.

Нами було запроваджено, здійснювати фінансову підтримку за рахунок та в межах коштів державного бюджету, котрі передбачені на розвиток та утримання Державної митної служби України, за відповідною бюджетною програмою.

На нашу думку, лише злагоджена та урівноважена система регулювання може забезпечити для України сталий та прогресивний розвиток у ЗЕД. Впровадження електронної системи сприятиме інтеграції української економіки у світову систему господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. [Текст] : навч. посібн О. П. Гребельник//. - Київ: Центр навчальної літератури. - 2005. - 696 с.
2. Державна допомога виробникам в Україні: реформування відповідно до норм СОТ та ЄС [Текст] Ваврищук В., Каліщук Е., Таран С., Хойні Я., Ясько Н., за ред. С. Касьянова//. - К.: Нора-Друк, 2004. - 86 с.
3. Інформаційний бюлетень Сумської митниці [Текст]/ Відділ митної статистики// - 2009.- 37с.
4. Інформаційний бюлетень Сумської митниці [Текст]/ Відділ митної статистики// - 2010.- 49с.
5. Козак Ю.Г Міжнародна економіка. [Текст] : навч. посібн. Ю.Г., Козака, В.В.Ковалевського, К.І.Ржепішевського.-К.:ЦУЛ,2004.- 672с.
6. Корупція в Україні національне дослідження стану корупції у сфері регуляторної політики: митні процедури» [Текст]/ лист ДМСУ . - 2009 .
7. Митна політика та митна безпека України [Текст] / П.В. Пашко, П.Я. Пісной // Фінанси України. – 2006. – №1. – С.74–86
8. Митна політика України як стимулятор економіки в умовах інтеграційних процесів [Текст] / А. Луцик// Економічний аналіз. -№ 7.- 2010 .- с.91-93
9. Митна складова економічної безпеки держави: наукове обґрунтування та оцінка сучасного стану [Текст] / В. Мартинюк// Наука молода. - № 11. - 2009.- С.118-123
10. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах економічної конкуренції [Текст] / О.Ф. Івашина // . – 2009.- с.1-5
11. Митно-тарифне регулювання як інструмент наповнення державного бюджету України [Текст] / К. І. Новикова// Фінанси.- 2009 с.1-7
12. Напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні [Текст] / Т. М. Мельник // Формування ринкових відносин в Україні. - 2005. - N 11. - С.110-118

13. Протекціонізм та вільна торгівля у митній політиці України [Текст] / К.І. Новикова// Академія митної служби України. – 2009. - с.1-8
14. Сучасна митна політика України та шляхи її вдосконалення[Текст] / І. М Бобух., В.І. Глухова, О. В.Ковтун // студ. Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. - Випуск 6. -2007. - с.139-141
15. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля [Текст] : навч. посібн. Т. М. Циганкова ; Київський нац. екон. ун-т. – К., 2001. – 487с.
16. Внешнеэкономическая деятельность [Текст]: учебное пособие, А.П. Клетеник, Г.Е. Баженов, И.Н. Андреева // Вуз: НГТУ.- 2009.- 445 с.
17. Оптимизация тарифного регулирования таможенно-транспортной деятельности Украины [Текст] / А. В. Шахов, В. М. Питерская//. – 2008. – с.183-195
18. Практическое применение электронного декларирования [Текст] / В.И. Карасюк // Таможенное обложение. - №1. - 2007. с. 3
19. Электронное будущее таможенного декларирования [Текст] / Г. Гриц // Таможня и ВЭД.- № 7. - 2005. - С.18-21.
20. Энциклопедический словарь экономики и права [Текст] / М: Вуз и школа 2005. – 546с.
21. E–Commerce Adoption and Small Business in the Global Marketplace: Tools for Optimization [Текст] / Brychan Thomas; Geoff Simmons// IGI Global. - 2010. – с. 399
22. E-Customs Challenges and Clients' View Points: Empirical Evidence of Emerging Economy, IranInternational Management Review [Текст] / Mahdi Salehi, Mehrdad Alipour // Department of Accounting and Management, Zanzan University. - № 2. – 2010.- с.64-76
23. e-Customs Innovation and Transformation: A Research Approach [Текст] / Yao-Hua Tan, Stefan Klein, Borianan Rukanova, Allen Higgins, Ziv Baida// Department of Economics and Business Administration, Information Systems Group, Free University of Amsterdam.- 2006. - с.1-13
24. e-Customs: The Korea Customs Service [Текст]: Project / Members of the Korea Customs Service//.- 2008. - с. 1- 6

25. Implementing e-Customs in Europe: An IBM point of view [Текст]: Revenue Management Solutions / Customs, Borders of the IBM // . 2008.- с.1-12
26. Аналіз регуляторного впливу до проекту наказу Державної митної служби України «Про внесення змін до деяких наказів Держмитслужби України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=354871&cat_id=352858 – Загол. з екрану
27. Визначення митної вартості, Нарахування та оптимізація митних платежів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kpl.net.ua/Customs_brokerage_services.html - Загол. з екрану].
28. Визначення походження товару як фактор побудови виробничої схеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nalogovnet.com/uk/nalogovye-izmeneniya-/539-proisxozhdeniya-tovara-kak-faktor-postroeniya.html> - Загол. з екрану
29. В Україні митне оформлення та контроль товарів тепер має часові межі [Електронний ресурс]. Режим доступу:
30. <http://www.gazetaukrainska.com/2009-12-17-14-42-49/2011-05-05-12-31-26/917-2010-10-20-12-58-07.html> – Загол. з екрану
31. Державна митна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/index> – Загол. з екрану
32. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=959-12> – Загол. з екрану
33. Заходи Регіональної інформаційної митниці щодо залучення міжнародної технічної допомоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=1767175&cat_id=297456 – Загол. з екрану
34. Зобов'язання України, які містяться у Звіті Робочої групи з питань вступу до СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nepu.com.ua/ua/publication/content/585.htm>- Загол. з екрану].

35. Електронне декларування: ризикована необхідність «Юридична газета», Козлов Сергій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/ru/oarticle/1327/>
36. «Електронна митниця» – головний механізм забезпечення митної безпеки держави, Пашко Павло Володимирович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customsbooks.com/articles/p9_elektronna_mytnytsia.html – Загол. з екрану
37. Кількість необхідних для митного оформлення документів буде зменшено [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://friedman.com.ua/ua/articles/show/5445?PHPSESSID=f286418b9a8a93cdd311880d6e015274> - Загол. з екрану
38. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-15>- Загол. з екрану
39. Митниця має регулювати імпорт, враховуючи інтереси національного виробника [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=2019807&cat_id=295923 - Загол. з екрану
40. Наказ Держмитслужби від 08.04.2011 № 298 «Про заходи із запровадження електронного декларування товарів у всіх митних органах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=2623198&cat_id=297456 – Загол. з екрану
41. Наказ Держмитслужби від 08.04.2011 № 298 «Про затвердження Тимчасового порядку організації, розповсюдження та використання електронного цифрового підпису в митній службі України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=2619998&cat_id=297456 – Загол. з екрану
42. Наказ Держмитслужби від 04.11.10 №1341«Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему

Держмитслужби України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=2543193&cat_id=297456 – Загол. з екрану

43. Основні пріоритетні напрямки діяльності та завдання Державної митної служби України на 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – Загол. з екрану
44. Пропозиції ділової спільноти стосовно оптимізації митних процедур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspp.org.ua/actual/90.propozicii-dilovoi-spilnoti-stosovno-optimizacii-mitnikh-procedur.htm> - Загол. з екрану
45. Реєстр підприємств, допущених до електронного декларування станом на 01.06.2011 (Наказ Держмитслужби від 17.03.2011 № 216) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=2164955&cat_id=297456 – Загол. з екрану
46. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.08 №1236-р "Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=578800&cat_id=297456 – Загол. з екрану
47. Шість кроків, які треба зробити підприємцю, щоб користуватися „Електронною митницею” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=1486027&cat_id=297456 – Загол. з екрану
48. Демин Ю. Понятие и место таможенного контроля в системе функций Украинского государства. Часть третья, Правознавец 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.info/voprosi-teorii-prava/ponjatie-i-mesto-tamozhennogo-kontrolja-v-sisteme-funkcij-ukrainskogo-gosudarstva3.html> – Загол. з екрану

49. Международные экономические отношения: Уч. /Рыбалкин. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://exsolver.narod.ru/Books/Econom/Mev2>. - Загол. з экрану
50. На таможене упростят контроль [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://finance.obozrevatel.com/trends/na-tamozhne-uprostyat-kontrol.htm> – Загол. з экрану
51. Сущность государственной таможенной службы Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.optimagroup.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=58&lang=ru - Загол. з экрану
52. Таможенная система Украины – одна из немногих сфер, где уровень коррупции стабильно повышается Александр Пархоменко, «Новый Севастополь» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://new-sebastopol.com/archive_news/Tamozhennaya_sistema_Ukrainy____odna_iz_nemnogih_sfer__gde_uroven_korruptcii_stabil_no_povyshaetsya/ – Загол. з экрану
53. Электронное будущее таможенного декларирования [Текст] / Г. Гриц // Таможня и ВЭД.- № 7. - 2005. - С.18-21.
54. Электронное декларирование [Электронный ресурс]. – 2008. – Режим доступа: <http://gov.cap.ru/hierarhy.asp?page=./11233/86831/> – Загол. з экрану
55. Электронное декларирование действует, ЗАО Тамга [Электронный ресурс]. – 2008. – Режим доступа: http://www.tamga-group.ru/articles/articles_2.html/– Загол. з экрану
56. Энциклопедический словарь экономики и права [Текст] / М: Вуз и школа 2005. – 546с.
57. Экономические проблемы Украины в связи с созданием Таможенного союза России, Казахстана и Беларуси, Киевский центр политических исследований и конфликтологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.analitik.org.ua/current-comment/ext/4b8cd1526dd15/> – Загол. з экрану

58. E-Customs, Federal Ministry of Finance [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://english.bmf.gv.at/Customs/Trade/ECustoms/_start.htm – Загол. з екрану
59. E-Customs: a far future comes close [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.macocustoms.com/default.asp?page=E-Customs> – Загол. з екрану
60. E-customs control procedures redesign Methodology: model-based application /Jianwei Liu, Ziv Baida and Yao-Hua Tan, Vrije University Amsterdam, Faculty of Economics and Business Administration// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://csrc.lse.ac.uk/asp/aspecis/20070103.pdf> – Загол. з екрану
61. EU eCustoms Strategy, / Fernando do Carmo, Anna Dubielak// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://ecom.fov.uni-mb.si/proceedings.nsf/Proceedings/E75EB7F9E3CB8C92C12571800039C62F/\\$File/13_Panel.pdf](http://ecom.fov.uni-mb.si/proceedings.nsf/Proceedings/E75EB7F9E3CB8C92C12571800039C62F/$File/13_Panel.pdf) – Загол. з екрану
62. eCustoms Project [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.revenue.ie/en/customs/ecustoms/index.html> – Загол. з екрану
63. WTO welcomes Ukraine as a new member [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wto.org/english/news_e/pres08_e/pr511_e.htm - Загол. з екрану

Таблиця 2.2

Обсяги зовнішньої торгівлі за 2008-2010 роки

млн.дол.США

Показники	2007 рік	2008 рік	2009 рік	Відхилення базового періоду до	
				2007 року	2008 року
Експорт	58286	78695	49223	-9062	-29472
Імпорт	65650	92003	50703	-14947	-41300
Сальдо	-7364	-13307	-1479	-	-

За результатами проведеного аналізу видно, що експорт товарів та послуг за 2010 рік в порівнянні з 2008 та 2009 роком знизився відповідно на 9062 млн.дол. та 29472 млн.дол. Аналогічна тенденція простежується і стосовно імпорту товарів та послуг – відповідно на 14947 млн. дол. та 41300 млн. дол..

Від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу за 2008 рік в розмірі - 7364 млн. дол., 2009 рік - 13307 та -1479 млн. дол. за 2010 рік.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну, на 1 січня 2011 р. склав 40 млрд. дол.США, що на 12,3% більше обсягів інвестицій на початок 2009р [10, с.95].

У цілому приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіку країни, з урахуванням його переоцінки, втрат, курсової різниці тощо, за 2010 рік склав 7,9 млрд. дол., що на 67,1% більше приросту за 2009 р.

Інвестиції надійшли зі 123 країн світу. Майже половина внесеного обсягу прямих інвестицій належить інвесторам із трьох країн: Кіпру (21,5%), Німеччини (16,5%) та Нідерландів (10%), ще майже 30% інвестицій надійшли з Австрії, Сполученого Королівства, Російської Федерації, Сполучених Штатів Америки, Франції та Швеції.

Значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено на підприємствах промисловості (27,6% загального обсягу прямих інвестицій в Україну). Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено в металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; машинобудування і хімічну та нафтохімічну промисловість.

У фінансових установах акумульовано 16,3% прямих інвестицій, на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 10,4%, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, –8,6%.

Обсяг прямих інвестицій з України в економіку країн світу на 1 січня 2010р. становить 6,2 млрд. дол.

Прямі інвестиції з України здійснено в 52 країни світу, переважна їх частка (92,9%) спрямована до Кіпру.

16 травня 2008 року України стала повноправним членом Світової організації торгівлі (СОТ). Членство у СОТ розглядається як системний фактор розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі, створення передбачуваного середовища для залучення іноземних інвестицій, що відповідає національним інтересам України. Міжнародний досвід свідчить, що країни – члени СОТ отримують значні переваги.

Найсуттєвішими перевагами вступу України до СОТ є наступні:

- збільшення іноземних інвестицій в економіку України
- зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів практично на всі найважливіші товарні ринки розвинутих країн світу і, відповідно, збільшення валютних надходжень від експорту вітчизняної продукції;
- одержання українськими товарами режиму найбільшого сприяння, а також національного режиму щодо внутрішнього оподаткування та регулювання у торговельному просторі всіх країн – членів СОТ;
- можливість захисту інтересів українських виробників згідно з процедурою розгляду торгових спорів СОТ.

Отже, найбільш чутливими сферами державного регулювання економіки, яких торкнуться і вже торкаються зміни у зв'язку з набуттям Україною членства в СОТ є зміни в митно-тарифному регулюванні імпорту. Серед безпосередніх орієнтирів такої програми слід, зокрема, наголосити на наступних:

1. Подальше вдосконалення митно-тарифного регулювання та митного контролю, в тому числі шляхом:

- застосування відповідно до норм ГАТТ/СОТ антидемпінгових та компенсаційних мит з метою захисту вітчизняних виробників;
- посилення контролю за використанням пільг у митному оподаткуванні та впорядкування механізму їх надання;
- проведення переговорного процесу та укладення двосторонніх міждержавних угод щодо спрощення митних процедур та активізації боротьби з контрабандою у відносинах з країнами – основними торговельними партнерами України;
- вдосконалення засобів митного контролю, зокрема в частині адекватного встановлення митної вартості товарів, з метою запобігання явній та прихованій контрабанді та ввезенню товарів, небезпечних для здоров'я людей та довкілля;
- посилення фінансового контролю в сфері експортного ціноутворення, зокрема, фінансового моніторингу зовнішньоторговельних операцій, які потенційно мають ознаки зловживань та фіктивності;
- розширення співробітництва податкових і митних органів в частині проведення податкових перевірок суб'єктів господарської діяльності, які беруть участь у ланцюзі перепродажу ввезених товарів;
- налагодження обміну інформацією про порушників законодавства між державними контролюючими органами;

2. Вдосконалення державної підтримки виробників, в першу чергу, за рахунок надання горизонтальної допомоги (за об'єктивними критеріями, із прозорою процедурою надання і подальшим контролем).

3. Вдосконалення системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі.

4. Сприяння вдосконаленню виробничого, фінансового, маркетингового, логістичного менеджменту на підприємствах [14, с. 155].

Питання митно-тарифного регулювання є одними з основних у розвитку зовнішньоекономічних відносин. Отже, особливої уваги необхідно приділяти вирішенню проблем вдосконалення системи митно-тарифного регулювання в Україні.

2.2. Оцінка ефективності податкового регулювання зовнішньої торгівлі в Україні

Міжнародна торгівля товарами є однією з найбільш розвинених і традиційних форм зовнішньоекономічних відносин, сучасний етап розвитку яких характеризується поглибленням процесів регіонального міждержавного співробітництва й інтеграції окремих країн у світове господарство.

У системі інструментів державної політики у сфері зовнішньоторговельного оподаткування одне з провідних місць посідають митні тарифи, що обумовлено виконанням митом функцій регулювання зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення надходження коштів до державного бюджету країни, участі у перерозподілі ресурсів.

У процесі лібералізації торгівлі перед Україною постає проблема адаптації механізму податкового регулювання до змін умов зовнішньоторговельної політики. Вирішення цієї проблеми має враховувати вплив оподаткування на міжнародну торгівлю товарами [14, с. 178].

Питання про обкладання товарів митом чи звільнення від нього, про ставки митних зборів регулюються митним законодавством кожної країни. З 1993 р. діє Закон України “Про єдиний митний тариф”, який являє собою систематизований звіт ставок мита, якими обкладаються товари на інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі. Цей митний тариф базується на міжнародних нормах, розвивається та вдосконалюється відповідно до міжнародної теорії та практики митної справи

Існують такі види мита: адвалерне (нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів, що обкладаються митом): специфічне (нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів чи предметів); комбіноване (поєднує обидва вищезгадані види митного обкладання).

Найбільш поширені в Україні адвалерне та комбіноване мито.

Нараховується мито та товари на базі їх митної вартості, яка є ціною товару, що фактично сплачена чи підлягає сплаті на момент перетину митного кордону України. Митна вартість передбачає ціну товару, зазначену в рахунку-фактурі, а також фактичні витрати (якщо їх не включено до рахунку-фактури) на транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону України; комісійні та брокерські.

Товари в Митному тарифі розміщені відповідно до класифікації Гармонізованої системи опису та кодування товарів (ГС). Саме ця система містить перелік різноманітних товарів, що беруть участь у торговому обігу. Ця система була прийнята радою митного співробітництва (1988 р.). На базі ГС у 199 р. у СРСР було прийнято Товарну номенклатурну зовнішньоекономічної діяльності ([ТНЗЕД](#)), яку сьогодні використовують усі колишні республіки СРСР. За більш загальною класифікацією товари поділяються на такі основні групи:

- сільськогосподарська сировина та продовольство;
- паливо, мінеральна сировина та метали;
- машини, обладнання, транспортні засоби;
- промислові товари народного споживання [18, с. 155].

Державна політика зовнішньої торгівлі в різних країнах спрямована на обмеження в торгівлі товарами перших трьох груп цієї класифікації. Вони обкладаються високими ставками експортного мита, підлягають квотування та ліцензування. І, навпаки, держава всіляко заохочує [експорт](#) готової промислової продукції. Імпортне мито звичайно найнижче на сировину, та напівфабрикати, а

найвище та готову продукцію; цим держава захищає свою переробну промисловість.

У переліку ставок ввізною мита на окремі види товарів митним тарифом України передбачені такі колонки ставок:

Пільгові ставки ввізного мита – це ставки мита, які застосовуються до товарів і предметів, що походять з країн або економічних союзів, які користуються в Україні режимом найбільшого сприяння, а також з країн, що розвиваються. Перелік країн, з якими укладено угоди про вільну торгівлю:

- Азербайджан
- Білорусь
- Вірменія
- Грузія
- Молдова
- Туркменія
- Естонія
- Казахстан
- Латвія
- Литва
- Узбекистан

Країни, з якими укладено торговельно-економічні угоди з наданням режиму найбільшого сприяння або національного режиму:

- Австрія
- Алжир
- Аргентина
- Бельгія
- Білорусь
- Болгарія
- Бразилія
- Великобританія
- В'єтнам

- Гвінея
- Греція
- Грузія
- Данія
- Естонія
- Єгипет
- Ізраїль
- Індія
- Індонезія
- Іран
- Ірландія
- Іспанія
- Італія
- Канада
- Киргизстан
- Китай
- КНДР
- Латвія
- Литва
- Ліван
- Лівія
- Молдова
- Монголія
- Нідерланди
- Об'єднані Арабські Емірати
- Польща
- Португалія
- Корея
- Росія
- Румунія

- Словаччина
- Словенія
- Югославія
- США
- Туніс
- Туреччина
- Туркменія
- Угорщина
- Узбекистан
- Фінляндія
- Франція
- ФРН
- Хорватія
- Чехія
- Швейцарія
- Швеція

Повні ставки ввізного мита – це ставки мита, які застосовуються до товарів і предметів, що походять з країн, які не проводять до України режим найбільшого сприяння [13, с.155].

Повні ставки застосовують також до всіх видів товарів і предметів (незалежно від країни їх походження, які ввозяться фізичними особами понад визначену суму товарів, яка не обкладається ввізним митом).

Ставки ввізного мита на окремі товари постійно переглядаються і подаються у відповідних постановах Кабінету Міністрів України. На окремі товари може встановлюватися сезонне ввізне і вивізне мито на строк не більше чотирьох місяців з моменту їх встановлення. В окремих випадках при ввезенні, чи вивезенні товарів через митний кордон України застосовують спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне мито.

Серед методів нетарифного регулювання найбільш поширеними є квоти на ліцензії. Квоти – це обмежений кількісний обсяг певних товарів, який дозволено імпортувати чи експортувати на територію країни протягом певного

періоду (частіше усього року). Квоти бувають індивідуальними – вони обмежують ввіз (вивіз) в одну конкретну країну, груповими – це ті, що встановлюють обсяг ввозу (вивозу) в певну групу країн; глобальними – коли [імпорт](#) і [експорт](#) обмежуються без посилання на країни, на які ці обмеження поширюються.

На кожен вид товару встановлюється лише один вид квоти.

Специфічним типом квотування, яке повністю забороняє торгівлю, є ембарго. що запроваджується щодо експорту чи імпорту певних товарів. Наприклад США ввели ембарго на торгівлю товарами з Нікарагуа з 1984 по 1990 рр., що негативно позначилося на економіці останньої, зокрема, вона отримала заборону збувати в США врожай бананів.

Поряд з квотуванням експорту та імпорту уряд запроваджує ліцензування зовнішньоекономічних операцій. Ліцензія – це дозвіл на [імпорт](#), [експорт](#) товарів, що видається компетентними державними органами (в Україні – Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі) на певний період часу.

У нашій країні використовуються три види ліцензії. Охарактеризуємо кожну зокрема:

- генеральна ліцензія – відкритий дозвіл на експортно-імпорتنі операції щодо певного товару (товарів) та (або) з певною країною (групою країн) протягом дії режиму ліцензування по цьому товару (товарах);

- разова (індивідуальна) – дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період, не менший, ніж той, що необхідний для здійснення експортної (імпорتنної) операції;

- відкритий (індивідуальна) – це дозвіл на [експорт](#) ([імпорт](#)) товару протягом певного періоду часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу. Обсяг товарів для експорту (імпорту) визначається в ліцензії в кількісному чи вартісному вираженні, до того ж він не повинен перевищувати обсяг встановленої квоти.

Інформація про перелік товарів і країн, що підлягають режиму на квотування та ліцензування, публікується в офіційних засобах інформації

(наприклад, у газетах “Урядовий кур’єр”, “Бізнес”) і негайно доводиться до відома органів державного митного контролю України.

Квоти на ліцензії належать до кількісних обмежень нетарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі. До них також можна віднести такі заходи, як збільшення кількості необхідної документації, посилення вимог до якості лакування та маркування; ветеринарний, санітарний, [екологічний контроль](#). Значну допомогу експортерам надає держава у вигляді субсидій пільгового кредитування, державного страхування експорту, податкових пільг, консультативного, інформаційного обслуговування, підготовки кадрів для зовнішньої торгівлі тощо.

Держава регулює зовнішньоекономічну діяльність і тим, що підписує різні торговельні угоди, які визначаються принцип торговельних взаємовідносин з іноземними державами. Основними рисами таких взаємовідносин у наш час є протекціонізм та лібералізації (вільна торгівля).

Протекціонізм має на меті забезпечити сприятливі умови для реалізації на внутрішньому ринку товарів національного виробництва, захистити внутрішній ринок від іноземної конкуренції, зменшити безробіття.

Особливого захисту від іноземної конкуренції потребують молоді галузі, які не зможуть витримати початковий період розвитку, якщо їх не захистити від стихії конкуренції. Якщо ж їм подати такий тимчасовий захист, вони зможуть “стати на ноги”, залучити кваліфікованих працівників, спеціалістів, запровадити передову технологію. Спочатку ціни на продукцію цієї галузі будуть для споживача доволі високими, але з часом витрати на виробництво зменшаться, відповідно знизяться і ціни. Наприклад, такі нові індустріальні країни, як Сінгапур, Корея, часто на стадії індустріалізації захищали свої галузі обробної промисловості від імпортних товарів, а зараз Сінгапур посідає одне з провідних місць у світі серед економічних лідерів.

Як же реалізується політика на практиці? Саме через ті ж мита, квоти, ліцензії, про які йшлося раніше. Мито, квоти підвищують ціни на імпортні товари, скорочуючи споживання імпорту, змушують споживачів купувати менше імпортних товарів, збільшують доходи уряду, держави.

Протекціонізм може збільшити зайнятість, створити нові робочі місця, підвищуючи ціни на імпортовані товари, і таким чином, збільшуючи попит на товари національного виробництва. Зростання внутрішнього попиту спонукає фірми наймати більшу кількість робітників, тим самим скорочуючи безробіття.

Однак, незважаючи на зазначені економічні переваги, протекціонізм має ряд недоліків. Головний з них, на якому неодноразово наголошували сучасні американські економісти П.Семюелсон та В.Нордгаус, полягає в тому, що вільна торгівля допомагає потроху усім, тоді як протекціонізм – небагатьом, але дуже сильно. Наприклад, квота США на цукор є вигідною його виробникам, але коштує американським споживачам понад 1 млрд. дол. на рік, тобто 1,5 цента на день. Ще Адам Сміт писав, що свободі торгівлі непереборно протистоять, насамперед, приватні інтереси окремих індивідів. Дійсно, мито підвищує ціни на товари відчуженого виробництва, вони обходяться споживачу дорожче, ніж за вільної торгівлі, це є плата за протекціонізм.

Крайнім виявом протекціонізму є “торговельні війни” – вживання урядами країн-партнерів заходів для обмеження доступу на їх внутрішні ринки експортних товарів. У практиці міжнародних економічних відносин було чимало торговельних воєн. Наприклад, у середині 50-х років виникли “годинникова війна” між Швейцарією та США. Американські виробники годинників домагалися від уряду 50% підвищення мита на імпортовані годинники. На початку 70-х років відбулась “текстильна війна” між Японією та США, яка, в свою чергу, намагалася здійснити квотування імпортованого текстилю. У середині 70-х років розпочалася колективна, торговельна “війна” країн ЄС, США, Австралії, Канади. Ці країни звинувачували Японію у демпінгових цінах з багатьох товарних позицій. Досвід зовнішньоекономічної діяльності свідчить про те, що доводити країни до стану “торговельної війни” небезпечно, бо від цього втрачають усі країни [11, с.188].

Значна робота з лібералізації торгівлі почала проводитися після другої світової війни, коли розпочала свою діяльність ГААТ (Генеральна угода щодо тарифів (мит) і торгівлі 1947 р.). У її статуті йдеться про піднесення рівня економічного розвитку країн за рахунок значного зменшення мит, квот та

інших бар'єрі для торгівлі, усунення дискримінації у міжнародній торгівлі, зменшення торговельних бар'єрів (мит, квот тощо); усі країни одержують статус країн найбільшого сприяння” – якщо країна піднімає свої мита вище від домовлених рівнів, то вона мусить компенсувати свої торговельним партнерам їхні економічні витрати; торговельні конфлікти повинні залагоджуватися за допомогою консультацій та арбітражу.

Сьогодні ГААТ/[СОТ](#) вдалося знизити митні ставки на імпорту продукцію до 10%. Під егідою ГААТ/[СОТ](#) країни збираються на чергові збори, щоб визначити торговельні бар'єри і домовитися про їх усунення, розширити вільну торгівлю. Зони вільної торгівлі створені США, Канадою і Мексикою; завдяки діяльності ГААТ/[СОТ](#) створюються регіональні торговельні об'єднання – Європейська асоціація вільної торгівлі, Латиноамериканська асоціація інтеграції та ін. Україна, як і ряд інших країн СНД, має статус “спостерігача” і наміри стати членом ГААТ/[СОТ](#), але для цього треба підняти свою економіку, вдосконалити свою економіку, вдосконалити правову базу, лібералізувати митне законодавство до норм, які регламентуються ГААТ/[СОТ](#).

Офіційну заяву про намір приєднатися до ГАТТ Україна подала ще у липні 1993 року і отримала статус спостерігача в цій міжнародній економічній організації. Щоб вступити в ГАТТ/[СОТ](#) на правах повноцінного члена, Україна має виконати ряд досить жорстких вимог, які ГАТТ/[СОТ](#) пред'являє до всіх претендентів.

Однією з основних умов для вступу нашої країни в ГАТТ/[СОТ](#), цього ж потребують і Європейські Співтовариства, є гармонізація її торговельного та митного законодавства згідно норм і стандартів ГАТТ/[СОТ](#), приведення у відповідність системи митно-тарифного регулювання, інших механізмів управління розгалуженою системою зовнішньоекономічної діяльності. Для виконання цих та інших вимог було здійснено ряд важливих кроків.

Стратегія інтеграції податкової системи України до умов ЄС передбачає приєднання України до Угод ГАТТ/[СОТ](#) і є головним принциповим орієнтиром для впровадження відповідної митної політики. Проте процес взаємодії України з світовою співдружністю шляхом підписання угоди з [СОТ](#) потребує всебічного

аналізу реального рівня економічного і науково-технічного розвитку країни, конкурентоспроможності економіки в цілому і її окремих галузей та товарних позицій з тим, щоби зменшити і можливі негативні наслідки цього процесу.

Звичайно, особливості сучасного внутрішнього і зовнішнього становища України, її економіки та політичного устрою роблять неможливим пряме перенесення на національні умови тих торговельно-економічних механізмів, які сконструйовані в інших країнах відповідно до їх умов та місця в світовому господарстві. Однак принципи «конструювання» цих механізмів, особливо узгодження на багатосторонній міжнародній основі, і норми, що сформувалися на цій основі, мають бути прийняті до уваги при створенні, розвитку і оновленні механізму податкової політики в Україні. Під час її виконання потрібно враховувати досвід і ряду постсоціалістичних країн. На наш погляд, Польща (1967 р.), Румунія (1971 р.), Угорщина (1973 р.) приєдналися до ГАТТ без обміркованої позиції і були вимушені взяти на себе, як з'ясувалося і в подальшому, нездійсненні обов'язки по імпорту західних товарів. Тепер вони намагаються передивитись угоди про своє членство в ГАТТ. Тому слід обмірковано організувати роботу по розробці узгодженої митної політики, враховувати інтереси країн-учасниць і, нарешті, кваліфіковано підготувати проекти документів. Справді, детальний аналіз внутрішнього стану України показує, що до реформування економіки відповідно до вимог ГАТТ/СОТ може стикнутися в Україні з рядом об'єктивних проблем.

По-перше, знекровлені тривалою і глибокою кризою підприємства з фізично і морально застарілим обладнанням, відсталими технологіями не витримують конкуренції, що призведе до остаточної руйнації національного виробництва. По-друге, не витримає необмеженої конкуренції і сфера послуг (доступ до ринку послуг є однією з умов оформлення протоколу про вступ України до ГАТТ/СОТ), як традиційних, які в Україні ніколи належним чином не розвивалися внаслідок характерного для СРСР залишкового принципу їх фінансування, так і нових, у тому числі фінансових, банківських та інших, недостатньо розвинутих через нетривалий час їх застосування, обтяжений до того ж економічною кризою. По-третє, неприйнятною є також заборона

субсидування галузей національної економіки. В умовах її глибокої структурної деформації відмова від державної підтримки в тому числі за допомогою субсидій, унеможливить як структурну перебудову взагалі, так і вдосконалення структури експорту. Отже, включення України до Європейського Союзу можливе лише за умови побудови в нашій країні дієвої ринкової економіки, із стійким зростання ВВП, здоровими фінансами та грошово-кредитною системою. Тільки за такими умовами Україна може бути рівноправним членом Європейських Співтовариств.

При розробці стратегії і тактики для України слід зважати, що розвинуті країни йшли до сучасних принципів організації світової торгівлі, закріплених у ГАТТ, із 1947 р. Досягнення домовленостей між ними про зниження мита, уніфікацію митних норм, процедур і законодавства, нетарифні засоби регулювання стало результатом дії об'єктивних чинників - ускладнення структури міжнародної торгівлі, зростання внутрішньофірмових поставок у межах транснаціональних корпорацій, зближення рівнів продуктивності праці ті цін тощо. Слід взяти до уваги і довготривалу боротьбу за взаємні поступки, в процесі якої посилювалися то протекціоністські, то ліберальні тенденції, однак бажання домогтися односторонніх переваг залишається незмінним [16, с. 177].

Реформування економіки країни повинне здійснюватися в таких напрямках:

1) Змістити акценти відповідно до цілей реформування податкової системи України відповідно до норм і принципів ЄС. Вихідною метою реформування має бути створення сприятливих умов для розвитку національного виробництва, підвищення його ефективності та якості. Це передбачає корекцію критеріїв, покладених в основу встановлення та перегляду ставок ввізного мита. Вирішення цього питання з наукових позицій передбачає:

- визначення ефективних ставок мита, що забезпечують достатній рівень захисту внутрішнього ринку, шляхом порівняння внутрішніх і зовнішньоторговельних цін, ставок мита і середніх рівнів прибутків від зовнішньоторговельних операцій;

2) розробка економіко-математичних моделей оптимізації ставок ввізного мита за трьома критеріями у такій послідовності: забезпечення ефективного захисту внутрішнього ринку, забезпечення доступу на ринок високоякісних імпортованих товарів, забезпечення максимального обсягу надходжень від мита до державного бюджету;

3) забезпечення диференційованого підходу до рівня митного обкладання залежно від якості імпортованої продукції, характеру потреб, які вона задовольняє, а також від того, виробляється вона в Україні в недостатній, достатній або надлишковій кількості;

4) розгляд можливості ширшого використання всіх елементів митного тарифу як засобів регулювання імпорту;

5) забезпечення максимального використання нетарифних засобів регулювання (перш за все антидемпінгових, компенсаційних), що застосовуються в країнах-членах ГАТТ/СОТ, однак не застосовуються в Україні;

6) запровадження достатніх заходів митно-тарифного захисту сільськогосподарського виробництва;

7) розгляд можливості про застосування кількісних обмежень імпорту щодо деяких товарів легкої, харчової промисловості ті сільськогосподарського виробництва.

У процесі проведення переговорів про тарифи і тарифні поступки домагатися пошуку прийнятої моделі включення постсоціалістичних і країн, у т.ч. України, в світові економічні зв'язки. Ця модель має передбачати:

- зміну офіційного статусу постсоціалістичних країн на основі відмови від їх кваліфікації як країн з ринковою економікою;

- надання країнам-членам ГАТТ/СОТ постсоціалістичним країнам пільг на основі Генеральної системи преференцій, що поставить їх у рівні тарифні умови з експортерами із країн з аналогічними показниками, ВВП на душу населення;

- надання Україні права протягом певного перехідного періоду, необхідної для її адаптації до світової економіки, в разі потреби запроваджувати заходи

щодо цілеспрямованого регулювання структури економіки та зовнішньоекономічних зв'язків.

Здійснення цих заходів поетапно, по мірі назрівання відповідних внутрішніх і зовнішніх умов, сприятиме послідовному відкриттю української економіки, її інтеграції в європейські структури. Це є гарантією того, що Україна в цьому тисячолітті зможе стати повноправним членом спільного європейського дому.

Механізм участі України в світовому господарському процесі повинен базуватися на національній податковій системі, яка має чітко визначені напрямки свого розвитку, діє на науково обґрунтованій основі, яка поєднує вироблений теоретичний та практичний світовий досвід.

Після визначення стратегічних напрямків подальшого розвитку податкового регулювання постає потреба у стабільному законодавчому забезпеченні втілення цієї стратегії [11, с. 222].

Необхідно переглянути участь держави у здійсненні відкрито-економічної політики. Для цього необхідна комплексна економічна програма виходу з кризового стану, податковий інструментарій в якій повинен бути задіяний разом з іншими елементами стимулювання економічного росту.

Оскільки важливими компонентами економічного середовища, які впливають на поведінку іноземних інвесторів є валютно-фінансова та податкові системи, рівень їх розвитку та узгодженість з відповідними системами країн-партнерів. Діючим в Україні законом не передбачається компенсація від впливу інфляції та девальвації національної валюти на прибуток іноземного інвестора, складними та невігідними є процедури репатріації прибутків.

Для усунення податкових дестимуляторів інвестиційного процесу необхідно терміново вжити таких кардинальних заходів:

- встановити на певний період один вид податку на прибуток у фіксованому відсотку;
- усунути, шляхом інвентаризації та узгодженості, суперечності між законами, нормативними документами та підзаконними актами, які регулюють податкові відносини;

- ліквідувати правові прогалини, які існують в діючому податковому законодавстві;
- відмінити оподаткування коштів спільного інвестування в момент їх залучення інвестиційним фондом, шляхом розміщення пайових цінних паперів, що не мають статусу корпоративних прав;
- скасувати податок на інфляцію, тобто оподаткування на базі інвестора сум індексації статутного фонду в розмірі індексації балансової вартості основних засобів;
- врегулювати механізм податкових пільг та преференцій і встановити їх на визначений строк.

Підвищення експортних податків буде сприяти не лише прямому збільшенню бюджетних надходжень та можливості зниження податкового тиску інших платежів, а й опосередкованому. Експортний податок буде стимулювати національних виробників збільшувати обсяги продажу на внутрішньому ринку, внаслідок чого експорт дещо зменшиться, але на нього зростуть ціни на внутрішньому ринку. Прикладом такої політики можуть бути заходи країн-експортерів нафтопродуктів, які обмежують продаж нафти на зовнішній ринок для встановлення на неї більш високих цін.

Слід максимально використати вигідне геоекономічне положення України. Для цього корисним є зменшення адміністративних засобів регулювання транзиту товарів на користь підвищення рівня стягнення платежів до бюджету.

Позитивний вплив на економічний розвиток України буде мати продовження політики однакового підходу до оподаткування іноземного та вітчизняного капіталу. Це дає змогу не тільки в отриманні однакового